

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2015

Kateřina Vovsová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Představy a očekávání studentů sociologie

Kateřina Vovsová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Diplomová práce

Představy a očekávání studentů sociologie

Kateřina Vovsová

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Prof. PhDr. Hynkovi Jeřábkovi, CSc. za jeho cenné rady, trpělivost a vstřícnost při vedení mé diplomové práce. Můj dík patří také všem studentkám a studentům sociologie v Plzni a v Praze, kteří byli ochotni obětovat svůj čas a zúčastnit se mého výzkumu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, která při mně stála po celou dobu mého studia.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1 Vzdelání	4
2.1.1 Vývoj a proměny vzdělání v ČR	4
2.1.2 Masifikace terciárního vzdělávání	8
2.1.3 Vzdělání v dnešní době	10
2.2 Motivace a aspirace vedoucí ke studiu na vysoké škole	14
2.2.1 Hodnota vysokoškolského titulu v dnešní době	17
2.3 Absolventi a jejich uplatnění na trhu práce	19
3 METODOLOGICKÁ ČÁST	23
3.1 Smíšený výzkum	23
3.2 Design výzkumu	24
3.3 Seznamovací fáze	28
3.4 Rozhovory s magisterskými studenty (kvalitativní fáze)	29
3.4.1 Zpracování kvalitativních dat a formulace hypotéz	31
3.5 Dotazníkové šetření s bakalářskými studenty (kvantitativní fáze)	32
3.5.1 Výběr respondentů a sběr dotazníků	33
3.5.2 Zpracování kvantitativních dat	34
3.6 Kontrolní rozhovory	35
3.7 Etika	35
4 ANALYTICKÁ ČÁST	37
4.1 Výsledky seznamovací fáze	37
4.2 Okolnosti a motivace vedoucí ke studiu sociologie	41
4.3 Představy a očekávání se studiem sociologie spojené	49
4.4 Bakalářské studium nyní magisterských studentů	52

4.5 Představy o uplatnění na trhu práce	56
4.6 Zhodnocení studia sociologie očima studenta	64
5 ZÁVĚR	68
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
7 RESUMÉ	76
8 PŘÍLOHY	77
8.1 Příloha č. 1 – Dotazník v seznamovací fázi výzkumu	77
8.2 Příloha č. 2 – Scénář rozhovorů s bakalářskými studenty během seznamovací fáze	78
8.3 Příloha č. 3 – Scénář rozhovorů s magisterskými studenty ve školním roce 2013/2014	80
8.4 Příloha č. 4 – Dotazník pro studenty prvního ročníku bakalářského studia sociologie	83
8.5 Příloha č. 5 – Dotazník pro studenty druhého ročníku bakalářského studia sociologie	87
8.6 Příloha č. 6 – Scénář kontrolních rozhovorů s magisterskými studenty ve školním roce 2014/2015	91

1 ÚVOD

Vzdělání je nezbytnou součástí života každého z nás. Stejně tak náš život provázejí určité představy a očekávání. Každý student, který chce jít studovat vysokou školu, je poháněn nějakou motivací, která jej vede k tomu podat si přihlášku na konkrétní obor. Velká část studentů si podává přihlášek více a je následně přijata na více oborů. Pak nastává důležité rozhodnutí, kdy si jedinec vybere obor, který bude studovat. S výběrem daného oboru a studiem jako takovým se pojí řada představ a očekávání.

Já jsem se ve své diplomové práci snažila zaměřit na celý výše zmiňovaný proces. Od podání přihlášky až po rozhodnutí se jít studovat daný obor. Konkrétně jsem se zaměřila na obor sociologie. Tento obor jsem volila záměrně, jelikož jsem sama studentkou sociologie a často se ve svém okolí setkávám s otázkami, co to sociologie vlastně je, kde s tímto oborem najdu uplatnění a proč jsem šla studovat právě sociologii. Tyto otázky mě motivovaly k napsání diplomové práce. Zajímalo mě, proč jdou studenti sociologii studovat a jaké představy a očekávání mají s tímto oborem spojené. Zaměřila jsem se na studenty sociologie v Plzni a v Praze. Plzeň jsem zvolila z důvodu, že zde žiji a sama studuji. Prahu jsem vybrala proto, že je pro mě snadno dostupná a zároveň si myslím, že výuka sociologie v Praze může být odlišná od výuky v Plzni. Mezi studenty z těchto dvou měst by tím pádem mohly vznikat v různých směrech rozdíly.

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaké mají studenti sociologie v Plzni a v Praze představy a očekávání o studiu tohoto oboru. Představy a očekávání jsou zjišťovány u magisterských studentů sociologie a u studentů prvního a druhého ročníku bakalářského studia sociologie. Ve své práci se snažím zjistit, jaké motivace vedou studenty k podání přihlášky na obor sociologie, co je hlavní hnací silou a na základě čeho se studenti rozhodují jít studovat sociologii. Zaměřuji se na to, jaké očekávají studenti s tímto oborem uplatnění na trhu práce. Jaké

zaměstnání by chtěli vykonávat a zda by chtěli pracovat v oboru, kde využijí sociologii či nikoliv.

První část své diplomové práce věnuji teoretickému kontextu. Nejprve nastiňuji stručný vývoj vzdělání v České republice, zejména změny, kterými české vzdělání prošlo po roce 1989, přičemž se zmiňuji o masifikaci terciárního vzdělávání. Dále popisuji vzdělání v dnešní době, v rámci něhož došlo k vysokému nárůstu poptávky po vysokoškolském studiu a současný terciární sektor vzdělávání není schopen této poptávce vyhovět. Následuje kapitola věnovaná motivacím a aspiracím vedoucích jedince ke studiu vysoké školy. V dnešní době je kladen velký důraz na vzdělání a motivace ke studiu jsou různé. Poté se zabývám hodnotou vysokoškolského titulu v dnešní době a tzv. problémem překvalifikovanosti. Teoretickou část práce zakončuje kapitola věnovaná absolventům vysokých škol a jejich uplatnění na trhu práce. Jedinci s vysokoškolským vzděláním nemají příliš velké problémy s nalezením zaměstnání a jejich nezaměstnanost je poměrně nízká.

V druhé části práce se věnuji metodologii, především pak smíšenému výzkumu, který tvoří základ diplomové práce. Představuji samotný výzkumný design a následně již popisuji jednotlivé části výzkumu. Nejprve uskutečňuji seznamovací fázi výzkumu, kdy provádím krátké dotazníkové šetření s potenciálními a současnými studenty prvního ročníku bakalářského studia sociologie v Plzni. Ze seznamovací fáze zjišťuji, jak budou studenti přibližně reagovat na mé otázky, a sestavuji scénář k rozhovorům, které následně uskutečňuji s magisterskými studenty sociologie v Plzni a v Praze. Na základě analýzy dosavadních dat stanovuji hypotézy pro kvantitativní část práce. V rámci kvantitativní fáze provádím dotazníkové šetření se studenty prvního a druhého ročníku bakalářského studia sociologie v Plzni a v Praze. Na závěr výzkumu uskutečňuji kontrolní rozhovory s magisterskými studenty v Plzni a v Praze. Následuje detailní představení jednotlivých fází výzkumu. Závěr metodologické části práce patří etice výzkumu.

Poslední část práce je tvořena samotnou analýzou. Jednotlivé kapitoly jsou uspořádány tak, aby odpovídaly hlavním tématům mého výzkumu. Začínám představením výsledků ze seznamovací fáze výzkumu, následuje kapitola věnovaná okolnostem a motivacím vedoucích jedince ke studiu na vysoké škole. Dále jsou prezentovány představy a očekávání studentů sociologie, s jakými představami studenti na sociologii nastupovali a do jaké míry se tyto jejich představy naplnily. Analytická část práce zahrnuje také kapitolu o bakalářském studiu nyní magisterských studentů, kdy se magisterští studenti ohlížejí za svým bakalářským studiem, popisují své dosažené studijní výsledky a hodnotí, zda považují bakalářský titul ze sociologie za snadno získaný či nikoliv. Další kapitola je věnována uplatnění na trhu práce, kdy studenti hovoří o tom, jaké očekávají se sociologií uplatnění a jak budou po skončení studia své zaměstnání hledat. Celou analytickou část zakončuje kapitola, v rámci níž studenti zpětně hodnotí své studium sociologie. Co jim sociologie dala a naopak vzala a jak jsou spokojeni s katedrami sociologie na svých univerzitách.

2 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části práce se zabývám nejprve vývojem vzdělání a proměnami, kterými vzdělání prošlo po revoluci v roce 1989. Zmiňuji masifikaci vysokoškolského vzdělávání a navazuji podkapitolou věnující se vzdělání v dnešní době. Následně se věnuji motivacím, které vedou jedince ke studiu a hodnotě vysokoškolského titulu v dnešní době. Na závěr teoretické části se zabývám absolventy vysokých škol a jejich uplatnitelností na trhu práce.

2.1 Vzdělání

V této podkapitole se věnuji vzdělání jako takovému. Nejprve nastiňuji vývoj vzdělání v České republice, nejen po roce 1989, přičemž se zmiňuji o masifikaci vysokoškolského vzdělávání. Následně se zaměřuji na vzdělání v dnešní době, co pro mladé lidi znamená a že je nezbytnou součástí života každého z nás.

2.1.1 Vývoj a proměny vzdělání v ČR

Vývoj českého školství byl poměrně komplikovaný a dlouhý. Jen stručně nastíním vývoj od roku 1948, kdy vznikl tzv. Nejedlého zákon o jednotné škole, který se snažil znemožnit vnitřní diferenciaci ve školách a prodloužil povinnou školní docházku na 9 let. Zanedlouho, v roce 1953 byl vydán pod tlakem politických poměrů revizní zákon, který československé školství přizpůsobil sovětskému vzoru. Vzdělání začalo být zneužíváno ve prospěch stranických ideologických a ekonomických zájmů. I když během 50. až 80. let byly pokusy o reformu školství, nikdy se to nepovedlo a tento stav trval až do konce 80. let. Postupně začalo docházet k úpadku vzdělanostní úrovně obyvatelstva. Veškeré vzdělávání bylo podřízeno kontrole a přístup na vysoké školy byl ideologicky kontrolován. Škola se stala oporou socialistického režimu.

V roce 1978 byl vydán Zákon o státní správě ve školství, který propojil školské a stranické orgány. Takto to bylo až do listopadu 1989, kdy se začaly prosazovat demokratické principy (Rýdl 2006: 18-20).

Revolucí v roce 1989 skončilo mimo jiné i dlouhotrvající období zasahování politiky do obsahu výuky i do toho, kdo smí studovat a kdo ne. Nazpět se tak oživila akademická svoboda (Matějů a kol. 2009: 18). České vysoké školství a vzdělání obecně prošlo výraznými změnami. Tradiční dlouhé vzdělávací programy byly rozděleny a nahrazeny kratšími bakalářskými obory, na které navazují magisterské či inženýrské obory. Rovněž bylo nově zavedeno studium doktorské (Pabian 2010: 14). Po revoluci se postupně začalo ukazovat, že vzdělání nabývá na významu v procesu dosahování sociálního statusu (Simonová 2011: 45).

Vlivem komunistického režimu nemohlo v českých zemích docházet k postupnému vývoji, jako v ostatních vyspělých zemích a k hlubokým změnám začalo docházet až po revoluci v roce 1989 (Matějů a kol. 2009: 16). Nejrychlejší a zároveň nejdůležitější změna nastala v oblasti autonomie vysokých škol. Univerzity se staly autonomními již v roce 1990. Svou rychle nabytou samostatnost využily hlavně pro reformu studijních plánů, rozšíření nabídky humanitních a společenských vědních studijních oborů a hlavně vyloučily politický vliv. Zatímco získání autonomie proběhlo rychle, samotné strukturální změny probíhaly již výrazně pomaleji. Nejvýznamnějšími strukturálními změnami v českém systému terciárního vzdělávání jsou decentralizace a diverzifikace. Díky decentralizaci byly založeny regionální univerzity a diverzifikace, vzhledem k růstu soukromých vysokých škol, pomohla zaplnit mezery v nabídce bakalářských oborů (Matějů, Simonová 2003: 409).

Abychom si dokázali lépe představit, jakými změnami české vysoké školství prošlo a jak byly změny obtížné, ukážeme si základní funkce vysokoškolského systému vzdělávání předchozího režimu. Funkce byly následující: vysokoškolské vzdělávání bylo, stejně jako hospodářství či

sociální reprodukce, zahrnuto v centrálním systému plánování. Centrálně se rozhodovalo také o počtu studentů a jejich rozdělování do jednotlivých studijních oborů a programů. Další funkcí byla byrokratická kontrola celého systému, kdy množství absolventů odpovídalo počtu nabízených pracovních míst, což znamená, že každý absolvent měl jisté pracovní místo. Velký důraz se kladl především na technologické vzdělání, což zužovalo možnosti vzdělávat se v humanitních či společenských vědách. Komunistická strana pečlivě dohlížela na studijní směrnice, výzkumné cíle a požadavky na vyučující. Toto omezování akademické svobody narušovalo kapacitu vysokoškolského vzdělávání a výzkumu. Za minulého režimu se nestudovaly bakalářské obory, ale především dlouhé inženýrské či magisterské studijní obory. Vysokoškolské vzdělání bylo odděleno od akademického výzkumu. Taktéž financování univerzit bylo zcela závislé na vládě, přičemž roční rozpočet každé univerzity byl každoročně stejný (Matějů, Simonová 2003: 394-396).

V devadesátých letech probíhaly diskuse v rámci vysokoškolské politiky, které vyústily v roce 1998 do nového zákona o vysokých školách. V zákoně byly definovány funkce, kterými vysoká škola disponuje, a to: funkce vzdělávací, vědecká, vývojová, výzkumná, umělecká a další tvůrčí činnost. Touto definicí bylo zajištěno, že vysoká škola se musí samozřejmě zabývat vědeckou prací. Definovány byly také jednotlivé studijní programy. Bakalářský stupeň studia se měl zabývat přípravou na povolání a vybranými teoretickými poznatky, magisterský stupeň se měl věnovat poznatkům založených na současném stavu vědeckého poznání a jejich následnou aplikací, doktorský stupeň zahrnuje vědeckou činnost. Konec devadesátých let tak znamenal nový posun v oblasti politiky vysokého školství a zároveň i v politice vědy a výzkumu (Šima 2010: 91).

Jak již bylo několikrát zmíněno, po roce 1989 prodělalo české vysoké školství bouřlivé změny. Evropská komise představila program Tempus (1990–1998), který měl pomoci reformě vysokého školství v zemích osvobozených od totalitního režimu. V první fázi programu došlo nejprve k masivní mobilitě učitelů, jelikož bylo potřeba vytvořit nové

kontakty s evropskými institucemi, poté k rozvoji kurikul a k celkové modernizaci studijních programů. V druhé fázi se program zaměřoval na rozvoj řízení a management vysokých škol. Program Tempus přispěl ke zkvalitnění výuky, ale také k propagaci našich vysokých škol, které měly možnost ukázat, že dokáží být schopnými partnery institucím z vyspělých zemí (Šťastná 2006: 139).

Po roce 1989 došlo k výraznému nárůstu počtu vysokých škol. Výrazně vzrostl rovněž počet studentů a hlavně jejich rozložení v rámci České republiky. Za hlavní vysokoškolská města jsou považována především Praha a Brno. V těchto dvou městech klesl počet studentů na úkor nárůstu počtu studentů v jiných krajských městech, kterými jsou například Ostrava, Liberec nebo České Budějovice. Po roce 1989 se začala rozvíjet síť soukromých a vyšších odborných škol (Průša 2004: 32-33).

Vzdělání v české společnosti začalo po revoluci hrát zcela jinou roli. Lidé, kteří měli vyšší vzdělání, byli méně ohroženi ztrátou zaměstnání či příjmovým propadem, než lidé s nižším vzděláním. Významným prostředkem vzestupné kariérní mobility na trhu práce se stalo vysokoškolské vzdělání. I přes to, že nezaměstnanost se vyvíjela pomalu, nejméně ji byli ohroženi právě vysokoškoláci. Vzdělání se stalo klíčovým faktorem pro vzestupnou či sestupnou sociální mobilitu. Vysokoškolsky vzdělaní jedinci začali zastávat pozice, které byly pro jejich kvalifikaci určené a naopak jedinci s nižším vzděláním, kteří obsadili pozice bez potřebné kvalifikace, byli nuceni změnit povolání (Katrňák, Fučík 2010: 153-154).

Po pádu komunistického režimu rychle narostla poptávka po vysokoškolském vzdělání, které již nebylo omezováno politickým režimem a nebylo centrálně plánováno. Byly vybudovány nové univerzity a počet studentů se od roku 1989 ztrojnásobil (File, Weko, Hauptman a kol. 2006: 10)

Tuček odkazuje na mezinárodní výzkum „Sociální nerovnosti 1992“, ve kterém můžeme pozorovat zajímavý fakt. Tento výzkum, kromě jiného, zjišťoval názor populace na faktory, které jsou důležité pro dosažení úspěchu. Ve většině západních zemí skončilo na prvním místě s relativním náskokem nad ostatními faktory vysoké vzdělání. A právě zde můžeme pozorovat onen zajímavý fakt, jelikož v Československu skončilo vzdělání nejnižší. Tuček k tomuto faktu dodává: „Zjištění podporuje obecně sdílený názor, že dosažení vysokého vzdělání a kvalifikace nebylo v bývalých socialistických zemích spojeno s odpovídající pozicí ve společnosti a že zejména nezaručovalo vysokou životní úroveň.“ Lidé v bývalém Československu neměli potřebu se vzdělávat, jelikož vysoké vzdělání nebylo vnímáno jako něco, co jedinci zajistí lepší postavení ve společnosti (Tuček 1996: 40).

2.1.2 Masifikace terciárního vzdělávání

Koncept masifikace terciárního vzdělávání vymyslel americký sociolog Martin Trow na začátku sedmdesátých let. Přínos jeho teorie spočívá ve dvou hlavních tezích. Za prvé, rostoucí počet studentů je ovlivněn i ostatními aspekty vysokoškolského vzdělávání jako je obsah a forma výuky či způsob a forma studia. Druhá teze spočívá v tom, že vzhledem k provázanosti jednotlivých aspektů můžeme rozlišovat tři vývojové fáze – elitní, masové a univerzální terciární vzdělávání (Trow 1997 in Pabian 2010: 6-7). Jednotlivé fáze se rozlišují podle přístupu ke vzdělání, respektive podle podílu počtu studujících v jednotlivých věkových kohortách. Výchozím bodem byla elitní fáze, kdy na vysokých školách studoval jen velmi malý počet studentů. Jakmile však dosáhne počet studujících 15% v příslušné kohortě, dochází k zásadním změnám ve všech aspektech vzdělávání a nastává fáze masová. Tato fáze je schopna absolvovat růst příslušné kohorty až do 50%, pokud dojde k překročení i této hranice, nastává fáze univerzální (Pabian 2010: 7)

Každá vývojová fáze má své specifické funkce. Elitní vysokoškolské vzdělávání se zaměřuje hlavně na vládnoucí třídu, jelikož studenty připravuje především na plnění elitních úkolů ve vládě a ve vědeckých profesích. V rámci masové fáze jsou taktéž vzdělávány elitní vrstvy, avšak oproti předchozí fázi je zde tato elita pojímána v mnohem širším smyslu, jako řídicí složka technických a ekonomických organizací ve společnosti. Už se tolik neformuje charakter studenta, ale studium je zaměřeno spíše na předávání dovedností. V poslední univerzální fázi se již instituce připravují na to, že budou vzdělávat velké množství lidí pro život ve vyspělé průmyslové společnosti. Na rozdíl od předchozích fází se nevzdělává již jen elita, ale celá široká populace. Hlavním cílem této fáze je naučit populaci přizpůsobit se maximálně společnosti, ve které dochází k rychlým společenským a technologickým změnám (Trow 1974 in Hendrichová, Čerych 1997: 17).

„Podle Trowa je v elitní fázi vnímáno terciární vzdělávání jako privilegium úzké elity, v masové fázi je pak vnímáno jako právo a ve fázi univerzální začíná být studium vnímáno jako povinnost.“ (Prudký, Pabian, Šima 2010: 137).

Na začátku devadesátých let se nacházela Česká republika mezi elitní a masovou fází terciárního vzdělávání, kdy v roce 1991 činil podíl studujících v příslušné věkové kohortě 16,6%. V následujících patnácti letech však došlo k velmi rychlému nárůstu počtu studentů a masová fáze se začala přesouvat směrem k univerzální. V roce 2007 překročilo české vzdělávání hranici univerzálního přístupu. Ztrojnásobil se nejen počet studujících, ale i počet jedinců vstupujících do terciárního vzdělávání. V tomto případě už by se mělo hovořit o univerzalizaci terciárního vzdělávání (Pabian 2010: 24).

Počty studentů vzrostly především díky rozvoji soukromých vysokých škol. Regionální rozložení škol umožňuje lepší lokální dostupnost, avšak stále přetrvává dominantní postavení Prahy. Absolventi středních škol z Prahy mají snadnější přístup

k vysokoškolskému vzdělání, než studenti z ostatních měst. Nárůst počtu studentů je způsoben také rozvojem bakalářských oborů. Podíl studujících bakalářských oborů jasně převažuje nad magisterskými studenty. Největší nárůst je u ekonomických a humanitních oborů, což není žádné překvapení, jelikož právě tyto obory nabízejí stále více bakalářských oborů (Prudký 2010: 35-37).

2.1.3 Vzdělání v dnešní době

V dnešní době prochází školou téměř každý a zároveň si všichni uvědomují, že pro život je hodně důležitá. Je zde všeobecně uznávaná skutečnost, že růst jedince i společnosti je závislý na vzdělání (Havlík, Kořa 2011: 95).

Zde bych si s dovolením vypůjčila motto Josefa Průši, který říká: „Moderní společnosti jsou sice bohaté, život v nich je však stále složitější, a klade proto na vzdělanost daleko větší nároky. Nedostatek vzdělání silně omezuje možnosti uplatnění a může se stát závažným sociálním handicapem, případně člověka ze společnosti téměř úplně vyloučit. Současné společnosti tak potřebují jednak lidi vysoce vzdělané, ale hlavně vyžadují daleko větší míru znalostí, dovedností a vědomostí u každého, jako předpokladu trvale udržitelného rozvoje.“ (Průša 2004: 31). Myslím si, že autor to vystihuje zcela přesně. Dnešní společnost na nás mladé klade vysoké nároky a vyžaduje po nás vzdělání, které bychom měli poté využít k uplatnění na trhu práce. Jak však uvidíme v kapitole věnované absolventům, často tomu tak není.

Právě díky moderní společnosti, která klade vysoké nároky na vzdělanost, se z terciárního vzdělávání stala masová záležitost. Vysokoškolské vzdělání již není nabízeno jen omezenému množství nadaných jedinců, ale zaměřuje se na široké spektrum lidí včetně méně nadaných. Stejně tak nabízí širší výběr studijních oborů. Současná společnost, v rámci níž jsou mladí lidé vzdělávání, se rychle mění. Mnoho

tradičních povolání zaniklo a vznikla celá řada nových, která však mají odlišné nároky na vzdělání. Stejně tak pracovní trh je velice proměnlivý a pracovní úvazky jsou často časově omezené. Na základě tohoto má největší šanci na získání dobrého uplatnění na trhu práce především člověk pružný a schopný přizpůsobovat se novým požadavkům (Průša 2004: 31).

Poptávka po studiu však převyšuje nabídku a kapacitu vysokých škol. Jinými slovy zájem o české terciární vzdělávání stále roste (Pabian 2010: 14). I přes to, že po roce 1989 začaly vznikat školy soukromé a vyšší odborné, více než 80% studentů navštěvuje školy veřejné, z čehož vyplývá, že veřejné vysoké školy jsou nejdůležitější součástí terciárního vzdělávání (Vlk 2006: 96).

Ještě na počátku tisíciletí nedokázal terciární sektor vzdělávání vyhovět poptávce po vysokoškolském vzdělání. I přesto, že se od roku 1989 do roku 2003 zvýšila nabídka o více jak 220%, stále to nestačilo a stále zůstávalo velké množství uchazečů o studium neuspokojeno. Do terciárního vzdělávání nastupovalo velké množství mladých lidí různých schopností a dovedností, s rozdílnými cíli, kterých chtěli dosáhnout. Vyhovět jejich požadavkům a zároveň využít jejich potenciál bylo velmi obtížné. Josef Průša volal po zvýšení nabídky studia a její lepší diverzifikaci (Průša 2004: 35).

Velkou část zájemců o vysokoškolské studium tvoří absolventi gymnázií, jelikož téměř všichni chtějí po maturitě pokračovat ve studiu na vysoké škole. Absolventi gymnázií mají široké všeobecné znalosti, nejsou nijak odborně zaměřeni, jako je tomu často u absolventů středních odborných škol, a mají mnoho možností při svém výběru vysokoškolského oboru. V hojné míře si absolventi gymnázií vybírají humanitně zaměřené studium. Při samotném vysokoškolském studiu jsou často úspěšnější než studenti středních odborných škol a studia zanechávají jen ve velmi malé míře. Často je to dáno i tím, že studují obor, který je skutečně zajímá (Kleňhová, Vojtěch 2007: 10). Stejného

názoru je i Šebková, která napsala svůj článek o jedenáct let dříve než Kleňhová s Vojtěchem, a říká, že absolventi gymnázií tvoří největší počet uchazečů o studium na vysoké škole. Stejně tak je i celkový počet studentů na vysokých školách tvořen převážně těmito absolventy, kteří jsou při přijímacích řízeních velmi úspěšní. Dále říká, že každý student gymnázia by měl být schopný splnit požadavky přijímacího řízení (Šebková 1996: 277).

V současné době přesahuje podíl uchazečů o studium na vysoké škole vzhledem k počtu maturantů 100%, což jinými slovy znamená, že se na vysoké školy hlásí i uchazeči, kteří maturovali již v předchozích letech. Úspěšnost přijetí na vysokou školu se pohybuje kolem 70%. Nejvíce se na vysokou školu hlásí absolventi gymnázií, a to celých 100%, úspěšně přijato ke studiu je 82% z nich. To však není nijak překvapující, jelikož vzhledem k českému vzdělávacímu systému se očekává, že studenti gymnázií budou po maturitě ve studiu pokračovat a oni ve velké míře přecházejí úspěšně na vysoké školy. Oproti tomu absolventi středních odborných škol své studium často maturitou ukončí a na vysoké školy se již nehlásí (Simonová 2011: 67-70).

Díky poklesu velikosti příslušné věkové kohorty a rostoucímu podílu studentů přijatých na bakalářské studium se šance na přijetí začaly od roku 2001 zvyšovat. Přejít ze sekundárního vzdělávání do terciárního stále zůstává nejdůležitějším momentem v kariéře vzdělávání (Matějů, Simonová 2003: 409). Tento přechod však může být obtížný a mnoho univerzitních učitelů cítí, že studenti jsou často na tuto změnu špatně připraveni (Brinkworth, McCann, Matthews a kol. 2009: 157).

Na základě výsledků Sonda maturant 1998, kterou provedl Ústav pro informace ve vzdělávání, lze říci, že přibližně dvě třetiny maturantů mají zájem o studium na vysoké či vyšší odborné škole. Sonda však také ukázala, že aspirace maturantů jsou ve skutečnosti mnohem větší. Téměř 90% studentů, kteří v rámci Sondy dosáhli nejlepších výsledků v testu obecných studijních předpokladů, chce studovat na vysoké či vyšší

odborné škole. Na aspirace studentů však nemají vliv pouze dosažené výsledky, ale rovněž faktory jako typ střední školy, pohlaví studenta či výchozí rodina a mnoho dalších (Burdová, Matějů, Procházková 2003: 35-36).

V českém vzdělávacím systému jsou místa často obsazována podle vzdělanostního původu jedince. Platí zde všeobecně známá úměra, že děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů získávají také vysokoškolské vzdělání a naopak děti rodičů s nižším vzděláním, končí rovněž s nižším vzděláním. Za bývalého režimu bylo vzdělávání centrálně kontrolováno. Dětem vysokoškolsky vzdělaných rodičů nebylo často umožněno studovat, ale oproti tomu potomkům vyučených rodičů, kteří byli loajální k předlistopadovému režimu, bylo umožněno získat i vysokoškolský titul. Stále se tak udržovala hladina nerovných šancí na vzdělání. Po revoluci se hladina vzdělanostních nerovností ještě zvýšila. Potomci vzdělaných rodičů již nebyli nijak omezováni a potomci vyučených rodičů byli odkázáni sami na sebe, český vzdělávací systém jim nijak nenapomáhal k získání vyššího vzdělání, než mají jejich rodiče (Katrňák, Fučík 2010: 177).

Jak zde bylo již několikrát zmíněno, v ČR dochází během posledních let k vysokému nárůstu nejen počtu studentů, ale také absolventů. V roce 2003 získalo vysokoškolský diplom 32 tisíc studentů, v roce 2007 už to bylo téměř 60 tisíc, což je ohromný nárůst. Tento růst je do jisté míry způsoben tím, že přibývá absolventů s bakalářským diplomem (z 8,5 tisíc absolventů v roce 2003, na 31 tisíc v roce 2007). Počet magisterských absolventů se během stejné doby zvýšil o 4,5 tisíce. Kromě zvyšujícího se počtu bakalářských absolventů, roste i počet studentů, kteří po bakalářském studiu pokračují ve studiu na magisterské úrovni, v roce 2007 pokračovalo ve studiu 71% bakalářů (Koucký, Voříšek, Zelenka 2008: 1).

2.2 Motivace a aspirace vedoucí ke studiu na vysoké škole

V této kapitole se věnuji motivacím a okolnostem, které vedou jedince ke studiu na vysoké škole. Závěr této kapitoly je věnován hodnotě vysokoškolského titulu v dnešní době, kdy se v současné době hovoří o tzv. překvalifikovanosti. Zatímco dříve stačila maturitní zkouška, dnes je i bakalářský titul považován za nedostatečný.

Motivace k vysokoškolskému vzdělávání může mít dvojí rovinu, a to specifickou a obecnou. V obecné rovině v České republice jednoznačně platí, že je vzdělání dlouhodobě přiřazována vysoká hodnota. Co se týká specifické roviny motivace ke vzdělávání, tak zde platí, že se řada motivů prolíná, nejedná se tak o jednosměrnou či jednorozměrnou motivaci ke studiu. Dále platí, že vysokoškolské vzdělání je obecně bráno jako zdroj blahobytu a úspěchu a je na něj pohlíženo jako na tržní artikl (studenti studují především obory, které jim zajistí určitou prestiž ve společnosti). Jednou z motivací je i význam tradice, kdy vysokoškolské vzdělání je v rodině tradicí a mladí lidé chtějí tradici udržovat (jedná se především o zdravotnické a právnické obory). V neposlední řadě se jedná o motivaci „odkládání“, kdy jedinci ještě nechtějí nastoupit na trh práce a prodlužují si studentský život studiem vysoké školy, v těchto případech studenti často nemají jasnou představu o tom, co chtějí vykonávat za zaměstnání (Prudký 2010: 51-53).

Vzdělání je lidmi často vnímáno jako výhodná investice, kterou později využijí na trhu práce, kdy své vzdělání budou chtít maximálně finančně zúročit (Keller, Tvrđý 2008: 85). V případě sociologie však nebude finanční zhodnocení tou hlavní motivací, jelikož průzkumy ukazují, že absolventi humanitních oborů zastávají pracovní pozice s nejnižší hodnotou ISEI¹, což je Mezinárodní index socioekonomického statusu povolání. Tento index hraje důležitou roli při určování platu

¹ Pomocí ISEI je měřeno sociální postavení člověka na základě jeho zaměstnání. Tento index je vypočítáván z Mezinárodní standardní klasifikace povolání ISCO, která zahrnuje 271 kategorií. ISEI se zajímá pouze o vztah mezi vzděláním jedince, zaměstnáním a příjmem, nehodnotí prestiž zaměstnání. Hodnoty ISEI se pohybují mezi 10 a 90 (Ryška, Zelenka 2011: 83).

(Ryška, Zelenka 2011: 85). Motivací ke studiu je však mnohem více a mohou mít různé podoby, mezi kterými nemusí finanční přínos hrát vůbec žádnou roli. Kromě již zmiňované tradice se může jednat o motivaci účelově racionální, kdy jedinci studují proto, že je to dobrá investice či hodnotově racionální, kdy se jedinci chtějí v rámci studia realizovat v jisté oblasti, kterou by chtěli v budoucnu považovat za své povolání. Právě zájem o daný obor se ukázal jako nejčastější motivace mezi dnešními vysokoškoly. Zároveň vysokoškoláci přihlíželi i na pozdější uplatnění na trhu práce s daným oborem (Keller, Tvrđý 2008: 85-86).

Vysoké školy a studijní obory jsou uchazeči o studium vybírány z mnoha různých pohledů. Kromě výše zmiňovaného zájmu o daný obor to může být také snaha vystudovat jakoukoliv vysokou školu z důvodu získání vysokoškolského titulu a následného lepšího uplatnění na trhu práce. Pokud jedinci studují jen pro získání titulu, často jim chybí potřebná míra motivace pro dokončení studovaného oboru. Zvlášt z těchto důvodů studenti často přecházejí z oboru na obor či mění formu studia a v neposlední řadě najdeme i studenty, kteří terciární vzdělávání předčasně opustí a ani v budoucnu se do něj již nevrátí. V posledních letech však vzrůstá počet studentů, kteří studium předčasně ukončili, ale vracejí se na vysoké školy s cílem získat titul buď v oboru, který již studovali nebo v oboru zcela jiném (Kleňhová, Vojtěch 2007: 8).

Výzkum nazvaný Sociální portrét vysokoškolských studentů v ČR, který byl proveden v letech 2004-2005 a jehož výsledky byly uveřejněny v rámci publikace Vysokoškolský student v České republice roku 2005, ukazuje, že pro mladé lidi, uvažující o studiu na vysoké škole je nejčastější hlavní motivací možnost získání dobré profesionální kariéry a tím pádem i dobře placeného zaměstnání. Jedná se tedy o ryze pragmatické důvody. Další faktory motivující jedince ke studiu na vysoké škole jsou: získání vysokoškolského titulu, získání dobrého postavení ve společnosti, rozvíjení dosavadních znalostí a dovedností či oddálení vstupu do praxe. Překvapujícím zjištěním je, že pouze 18% studentů

uvedlo, že pro ně byl hlavní motivací zájem o daný obor, což je v rozporu s výše uvedeným zjištěním od Kellera a Tvrdeho (2008). Pokud se zaměřím přímo na fakultu společenských věd, mezi něž patří i sociologie, můžeme vidět, že studenti volí tyto fakulty především pro možnost získání dobré profesionální kariéry, pro získání vysokoškolského titulu a dále pro možnost získání dobře placeného zaměstnání. Zájem o daný obor jako hlavní motivaci uvedlo 22% studentů (Menclová, Baštová 2005: 20-21).

Každý student, který dokončí střední školu a má ambice a určitý zájem pro pokračování ve studiu na vysoké škole, je ovlivňován několika faktory. Jedním z faktorů, majících vliv na aspirace absolventů, je typ střední školy, na které jedinec maturuje. Není žádným překvapením, že největší zájem o vysokoškolské studium je mezi absolventy gymnázií. Od těchto maturantů se to přirozeně očekává, jelikož gymnázium připravuje své studenty pro pozdější studium na vysoké škole a studenti zároveň nastupují na gymnázium s tím, že po maturitě budou ve studiu pokračovat. Studenti gymnázia projevují své aspirace na vysokoškolské studium v brzkém věku, studenti víceletých gymnázií již dokonce v deseti letech, ve většině případů se však jedná o rozhodnutí rodičů. Maturanti ze středních odborných škol chtějí pokračovat ve studiu na vysoké škole v 60%, zbylých 40% považuje maturitu za dostačující a o dalším studiu neuvažuje. Stejně tak jako není žádným překvapením vysoký zájem absolventů gymnázií, není žádným překvapením, že maturanti ze středních odborných učilišť mají o studium na vysoké škole zájem nejnižší (Burdová, Matějů, Procházková 2003: 35-37)

Dalším faktorem ovlivňujícím aspirace studentů je výchozí rodina, především pak vzdělání rodičů. Je všeobecně známo, že rodiče mají velký vliv na vzdělání svých dětí. Hlavně v rodinách, kde rodiče dosáhli vysokoškolského vzdělání, se očekává, že taktéž jejich děti dosáhnou vyššího vzdělání. Na děti z těchto rodin jsou často kladeny větší nároky, než na děti méně vzdělaných rodičů. Rozdíly se často projevují už při

výběru střední školy, kdy mezi studenty gymnázií najdeme ve velké míře děti pocházející z rodin, kde rodiče mají vyšší vzdělání. Čili typ střední školy a vzdělání rodičů jsou faktory, které se mohou navzájem ovlivňovat nebo překrývat. Vzájemné ovlivňování můžeme vidět i ve výsledcích Sondy maturant 1998, v rámci níž se potvrzuje, že zájem o studium na vysoké škole mají převážně žáci, jejichž rodiče sami dosáhli vysokoškolského vzdělání. S klesajícím stupněm vzdělání rodičů, klesají aspirace dětí na vyšší vzdělání (Burdová, Matějů, Procházková 2003: 38-39)

Zaměřím-li se na přechod ze střední na vysokou školu, výzkum nazvaný Sociální portrét vysokoškolských studentů v ČR, o kterém jsem již psala výše, ukazuje, že na veřejné vysoké školy přicházejí jedinci nejčastěji ze čtyřletých gymnázií, následováni absolventy středních odborných škol s maturitou a poté absolventy víceletých gymnázií. Co se týká společenskovedních fakult, mezi něž patří i sociologie, můžeme z výzkumu vidět, že společenskovední obory jsou nejčastěji studovány absolventy čtyřletých gymnázií, kteří jsou následováni absolventy víceletých gymnázií a na závěr absolventy středních odborných škol s maturitou (Menclová, Baštová 2005: 23).

2.2.1 Hodnota vysokoškolského titulu v dnešní době

V současné době můžeme často slyšet debaty o tzv. problému překvalifikovanosti české společnosti. Problém spočívá v tom, že studenti jsou nuceni trhem vzdělanosti usilovat o stále vyšší diplomy, avšak trh práce své požadavky na vzdělání nezvyšuje stejným tempem. Výsledkem je pak stav, kdy někteří lidé vykonávají práci, kterou by mohli vykonávat i lidé bez jejich odbornosti. Na všech úrovních zaměstnanecké struktury rostou nároky na kvalifikovanost, což by mohlo pomoci snížit problém překvalifikovanosti. V dnešní době však stále najdeme mnoho vysokoškoláků, pracujících jako pomocní uklízeči, skladníci či číšníci a kuchaři. Řešením problému překvalifikovanosti by mohlo být zvýšení

požadovaného vzdělání pro lidi, kteří však i nadále budou vykonávat stejnou práci za stejný plat (Keller, Tvrdý 2008: 101-103).

Pro generaci našich rodičů a troufám si říci, že ještě v ne tak dávnejší době, byla maturita známkou vzdělanosti a její složení bylo bráno jako „zkouška dospělosti“. Oproti minulému režimu, kdy byla maturita organizována centrálně, si dnes již ředitelé středních škol mohou sami určit témata písemných prací a jejich hodnocení probíhá rovněž v rámci dané školy. Vysoké školy zároveň v mnohem menší míře přihlížejí na výsledky ze středních škol, jelikož je lze jen těžko srovnávat (Šebková 1996: 278).

Výzkum, který provedl Zelenka (2008), ukázal, že bakalářské studium není již vnímáno tak pozitivně jako před deseti lety. Dříve mladí lidé cenili, když mohli navštěvovat bakalářské studium, které jim nabízelo získat za dobu tří let vysokoškolské poznatky, které by mohli uplatnit v praxi. V roce 1997 bylo bakalářské studium hodnoceno lépe než magisterské a to zejména pro lepší uplatnitelnost na trhu práce, v roce 2002 byl již tento rozdíl mezi bakalářským a magisterským studiem menší a v roce 2007 je magisterské studium hodnoceno lépe než bakalářské. V dnešní době stále větší počet bakalářů pokračuje ve studiu na magisterské úrovni a roste počet absolventů s magisterským titulem, kteří vstupují na trh práce. Absolventi s magisterským titulem nastupují často na pozice, které dříve zastávali jedinci s titulem bakalářským. V současné době vnímají mladí lidé bakalářský titul jako nedostatečný (Zelenka 2008: 27).

Z finančního hlediska se vyplatí získat alespoň magisterský titul, jelikož v dnešní době převažují mezi absolventy vysokých škol bakaláři. Bakalářské studium je často vnímáno jako dodatečný způsob pro získání diplomu, především lidmi, kteří jsou již v pracovním procesu delší dobu, a zaměstnavatel po nich požaduje zvýšení vzdělání. Bakalářský titul je v porovnání s magisterským také méně finančně ohodnocen. Na současném trhu práce mají bakaláři hodnotu Mezinárodního indexu

socioekonomického statusu povolání, tzv. ISEI 54,9 a magistři 62,7. Absolventi středních škol s maturitou mají, pro porovnání, hodnotu ISEI okolo 45 (Ryška, Zelenka 2011: 84-85).

2.3 Absolventi a jejich uplatnění na trhu práce

Studenty čeká po absolvování studia další náročná zkouška, a to najít uplatnění na trhu práce. Přejechy na trh práce jsou ovlivňovány několika faktory, kterými jsou například podmínky trhu práce, ekonomická situace nebo požadavky zaměstnavatelů. Vliv má i samotný školský systém. Nesmíme opomíjet ani stát, který při uplatňování absolventů na trhu práce hraje významnou roli, stejně jako ostatní prostředky regulující zaměstnanost (daňová politika, předpisy přikazující přijímání či propouštění zaměstnanců, sociální náklady na práci atd.). V současné době už můžeme nalézt samostatný segment pracovního trhu zabývající se právě absolventy vysokých škol, přičemž absolventi vykazují charakteristické vlastnosti, kterými jsou vysoká úroveň vzdělání, ale malá nebo zcela žádná praxe (Trbanc 1995: 49).

Terciární vzdělávání nelze oddělit od pracovního trhu, očekává se od něj, že bude poskytovat absolventy, kteří budou schopni vykonávat náročné profese, vyžadující určitou kvalifikaci a tím budou přispívat k ekonomickému rozvoji země. Otázkou však zůstává, zda současný terciární vzdělávací systém je schopen poptávku po kvalifikované síle naplnit. V současné době můžeme narazit na mírnou nerovnováhu mezi znalostmi a dovednostmi absolventů, se kterými odcházejí na trh práce a mezi tím, jaké dovednosti skutečně v praxi nejvíce potřebují. Kladně je většinou hodnocena teoretická připravenost absolventů, avšak zaměstnavatelé by spíše ocenili znalost cizích jazyků, praktické zkušenosti a socio-kulturní dovednosti, právě zde je potřeba, aby došlo ke zlepšení (Vlk 2006: 99-100).

V souvislosti s problematikou zaměstnanosti absolventů můžeme hovořit o tzv. konceptu odsunutí. Tento koncept je postaven na předpokladu, že vysoce kvalifikovaní jedinci, kteří nemohou najít práci odpovídající jejich schopnostem a dovednostem, budou nakonec přijímat pracovní pozice, které však nevyžadují jejich kvalifikaci. Díky tomu, že vysoce kvalifikovaní jedinci přijmou pracovní pozici na nižší úrovni, nebudou mít tak práci jedinci se střední kvalifikací a ti se tak posunou o stupeň níže, kdy budou zastávat pracovní pozice, na které stačí nízká kvalifikace. Ve finále budou nuceni odejít z trhu práce pracovníci s nejnižšími schopnostmi a dovednostmi, kteří zůstanou nezaměstnaní. Z toho vyplývá hypotéza, že díky rostoucímu počtu studentů na trhu práce, budou z trhu práce vytlačeni pracovníci s nižší kvalifikací. Autoři tohoto článku, ze kterého čerpám, předpokládají, že potenciální proces odsunutí nastává tehdy, když studenti skutečně vykonávají práci nižší kvalifikace. Hofman a Steijn provedli výzkum v Nizozemsku, ale myslím si, že koncept odsunutí můžeme nalézt i u nás. Ve svém výzkumu dospěli ke třem zjištěním. Za prvé, okolo 68% studentů uvedlo, že jejich práce by mohla být vykonávána i jedinci s nižší kvalifikací, než mají oni. Za druhé, pouze 30% zaměstnavatelů, zaměstnávajících vysokoškolské studenty, uvedlo, že by práce studentů nemohla být vykonávána méně vzdělanými jedinci a za třetí, pouze malý počet zaměstnavatelů preferoval během výběrového řízení méně kvalifikované pracovníky. Jejich hlavním výzkumným závěrem je, že k nejvýraznějšímu odsunutí pracovníků s nižší kvalifikací vysokoškolskými studenty došlo v roce 1998, kdy bylo tímto způsobem odsunuto okolo desítek tisíc méně kvalifikovaných pracovníků. Od té doby se tento počet snížil v důsledku hospodářského oživení, avšak potenciální nebezpečí odsunutí méně kvalifikovaných pracovníků zde stále hrozí (Hofman, Steijn 2003: 130, 142-144).

Zelenka (2008) provedl výzkum o uplatnění absolventů na pracovním trhu a tento výzkum ukázal, že mladí lidé, kteří získali bakalářský titul, mají poměrně dobré uplatnění na trhu práce. Téměř 83% dotázaných bylo spokojeno s volbou vzdělávací dráhy, kterou zvolili, jen

15% jedinců by volilo vzdělání vyšší. Své první zaměstnání nacházejí rychle, avšak velmi často jen na částečný úvazek nebo na dobu určitou. Socioekonomický status absolventů bakalářského studia je v prvním zaměstnání velice dobrý a také finanční ohodnocení je poměrně dobré. Jen minimum dotazovaných mělo strach ze ztráty zaměstnání. Ve skupině jedinců, kteří získali bakalářské vzdělání, je minimum nezaměstnaných, naprostá většina pracuje. Nejvíce absolventů pracuje ve veřejném sektoru (Zelenka 2008: 21).

Absolventi magisterského stupně studia a jejich uplatnění na trhu práce je ve všech ohledech výborné. Zhruba 89% dotazovaných bylo se svou vzdělávací dráhou spokojeno a okolo 10% by pomýšlelo ještě výše. Doba, po kterou hledají své první zaměstnání je velice nízká, oproti absolventům bakalářského studia je však poměrně nízký i výskyt částečných úvazků a smluv na dobu určitou. Jejich socioekonomický status je výrazně vyšší, než u absolventů nižšího stupně studia. Velice dobré je i jejich finanční ohodnocení, v průměru je jejich plat o 4000 korun vyšší, než u absolventů bakalářského studia. Stejně jako u absolventů bakalářského studia, je i zde jen malá obava ze ztráty zaměstnání. Většina pracuje převážně ve veřejném sektoru a stejně tak je i zde malá nezaměstnanost (Zelenka 2008: 22).

Celková úspěšnost absolventů vysokých škol na trhu práce se v ČR v posledních několika letech zlepšuje. Míra nezaměstnanosti vysokoškoláků je nízká. Podíváme-li se přímo na absolventy Univerzity Karlovy v Praze, dosahují na trhu práce velice dobrých výsledků a míra jejich zaměstnanosti je vysoká. Vliv na to má i to, že v Praze je celkově menší míra nezaměstnanosti, než v ostatních městech. Zároveň na Univerzitu Karlovu přicházejí ti nejlepší středoškoláci. Dobré uplatnění na trhu práce mají i absolventi Fakulty sociálních věd UK, kteří byli i součástí mého výzkumu (Koucký, Voříšek, Zelenka 2008: 2-3)

Pokud by se Česká republika chtěla vyrovnat průměru vzdělanosti EU, muselo by si téměř půl milionu lidí doplnit vysokoškolské vzdělání.

Pokud nedojde k výraznému zvýšení počtu vysokoškoláků, čeká nás pokles kvalifikační struktury ekonomicky aktivní populace. Naše společnost sice produkuje poměrně velké množství absolventů a je považována za vzdělanou, ale vzdělání neodpovídá potřebám současné doby. Jedinci velmi často dokáží řešit akademické úlohy, ale s praktickými úkoly si nevědí rady. Vzdělávací systém sám o sobě přispívá k oddělení praktického a akademického pohledu na svět. Jazykové dovednosti také nepatří k nejlepším, jen 22% dospělé české populace dokáže konverzovat v anglickém jazyce (Kalous, Veselý 2006: 29-30).

Ve většině vyspělých zemí představují mladí lidé po ukončení studia skupinu nejvíce ohroženou nezaměstnaností, což může mít negativní vliv na budování pracovní a životní kariéry v životě jedince (Zelenka 2008: 8). Mezi mladými lidmi je nezaměstnanost rozšířena dokonce podstatně více než u starší dospělé populace (Descy, Tessaring 2002: 34). Co se však týká vysokoškolsky vzdělaných jedinců, míra jejich nezaměstnanosti je nižší, než je celkový průměr ČR. K nízké míře nezaměstnanosti vysokoškoláků přispívá fakt, že tito jedinci jsou schopni se rychle přizpůsobit a připravit pro vykonávání povolání i v oboru, který zcela neodpovídá jejich kvalifikaci (Šebková 2006: 35).

Není žádným překvapením, že vysokoškoláci jsou ohrožení nezaměstnaností v mnohem menší míře, než jedinci s nižším vzděláním. Mnoho vysokoškoláků si vzděláním chce zajistit jakousi pojistku proti nezaměstnanosti. Avšak v zemích, kde je vysoký podíl vysokoškoláků, tato pojistka přestává fungovat (Keller, Tvrký 2008: 70).

3 METODOLOGICKÁ ČÁST

V následující části práce představuji metodologii použitou v mém výzkumu. Zaměřuji se na smíšený výzkum, který tvoří základ mé práce a věnuji se samotnému designu a uspořádání mého výzkumu. Popisuji, jak probíhal výběr respondentů, sběr dat a jejich následné zpracování. Nakonec se zaměřuji na etickou stránku výzkumu.

3.1 Smíšený výzkum

Jako metodu svého výzkumu jsem zvolila smíšený design výzkumu. Toto uspořádání projektu mi umožňuje kombinovat výhody kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Jan Hendl říká: „Výzkumníci stále častěji kombinují metody kvalitativního a kvantitativního výzkumu v jedné výzkumné akci. Snaží se tak využít výhody obou přístupů při řešení výzkumného problému“ (Hendl 2005: 45). Především z tohoto důvodu jsem smíšený design zvolila. Jelikož se mi nejedná jen o kvantitativní shrnutí toho, co motivuje studenty ke studiu sociologie, ale chci zjistit jejich názory, postoje a představy se studiem sociologie spojené, vidím tento přístup jako nejvhodnější.

Ve výzkumu byly použity jak kvantitativní, tak kvalitativní metody sběru dat. Obě metody mají svá specifická pravidla a zároveň své výhody a nevýhody. Kvantitativní výzkum je zaměřený především na testování předem daných hypotéz, snaží se získat omezený počet informací o co největším počtu jedinců a usiluje o generalizaci na celou populaci. Kvantitativní výzkum má vysokou reliabilitu a nízkou validitu. Výzkum kvalitativní naopak získává co nejvíce informací o menším počtu jedinců, hledá pravidelnosti a souvislosti, které se za odpověďmi skrývají. Hypotézy výzkumníci vyslovují během výzkumu a dalším sběrem dat je následně ověřují. Kvalitativní výzkum má vysokou validitu a nízkou reliabilitu (Jandourek 2003: 205-206).

Jedním z nejdůležitějších autorů, věnujících se kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod, je John W. Creswell, který rozděluje design smíšeného výzkumu podle sběru dat buď na paralelní, nebo sekvenční. Při paralelním designu jsou sbírána současně kvalitativní i kvantitativní data. V mém případě se jedná o sekvenční design výzkumu, kdy výzkumník usiluje o rozšíření poznatků z jedné metody, metodou jinou. V tomto případě jsou nejprve sbírána a analyzována data získaná kvalitativní metodou a pak následuje sběr a analýza dat kvantitativních. Sekvenční model je zároveň poměrně jednoduchý na realizaci, jelikož jednotlivé kroky výzkumu probíhají v oddělených fázích. Slabinou výzkumného designu je časová náročnost (Creswell 2003: 18).

3.2 Design výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, jaké mají studenti sociologie v Plzni a v Praze představy a očekávání o studiu tohoto oboru. Představy a očekávání zjišťuji u studentů magisterského studia sociologie a u studentů prvního a druhého ročníku bakalářského studia sociologie. U magisterských studentů jsou jejich představy a očekávání zjišťovány pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Těchto studentů se ptám na motivace, které je vedly ke studiu sociologie. Jaké byly jejich představy a očekávání při nástupu na bakalářské studium a do jaké míry se představy a očekávání během studia naplnily. Dále se ptám na jejich bakalářské studium, kde studovali, jaké měli výsledky a zda považují bakalářský titul za snadno získaný či nikoliv. Zajímám se také o to, jaké jsou podle nich rozdíly mezi bakalářským a magisterským studiem, pokud podle nich vůbec nějaké jsou. Následně se ptám na jejich představy o budoucím zaměstnání, jaké mají plány po skončení školy, kam budou směřovat jejich kroky, v jakých oblastech či oborech budou hledat zaměstnání, co mohou zaměstnavateli nabídnout a zda již podnikli nějaké kroky k získání zaměstnání. U studentů prvního ročníku bakalářského studia zjišťuji jejich představy a očekávání pomocí dotazníkového šetření,

kdy se studentů ptám, co je motivovalo k tomu dát si přihlášku na obor sociologie. Jaké motivy a zájmy je k tomu vedly a proč se rozhodli nastoupit na obor sociologie. Dále se ptám, s jakými očekáváními na studium nastoupili, co je na sociologii zajímavá a co je za dosavadní studium nejvíce zaujalo. Ptám se rovněž na to, zda jsou s dosavadním studiem spokojeni a zda by si tento obor vybrali znovu, kdyby se nyní mohli znovu svobodně rozhodnout. Zda by nyní chtěli pokračovat ve studiu na magisterské úrovni, zda si myslí, že studium sociologie představuje snadné získání titulu a jaké očekávají s titulem ze sociologie uplatnění na trhu práce. Bakalářských studentů druhého ročníku se navíc ptám, zda jim nyní přijde studium lepší či horší, než v prvním ročníku, zda již mají konkrétnější představy, co od studia očekávat a zda se nějak změnil jejich názor na uplatnění na trhu práce.

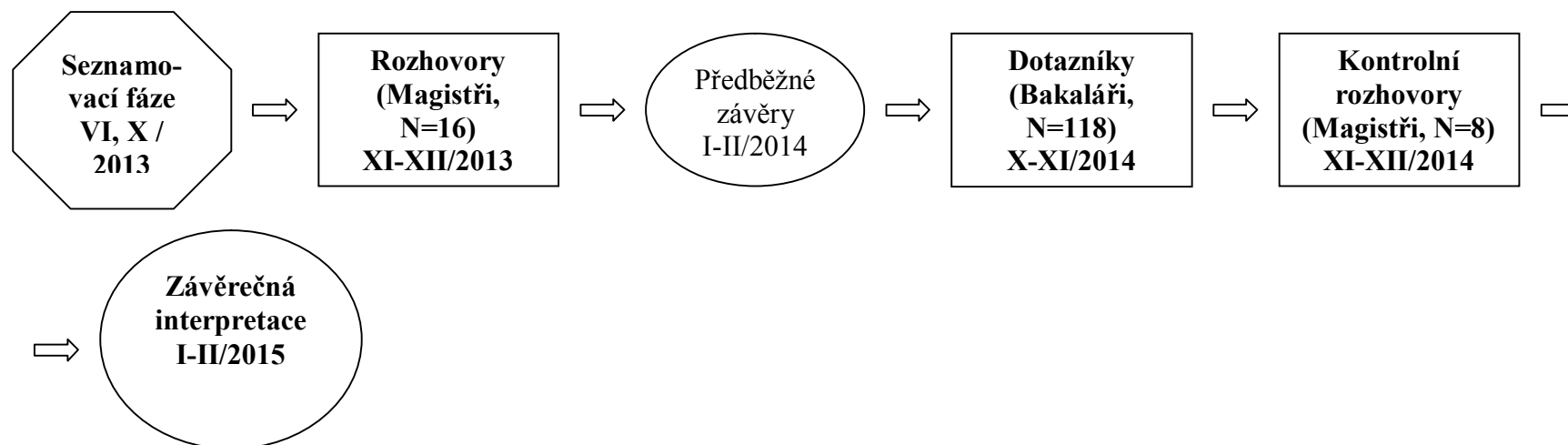
Na obrázku 1 (str. 27) můžeme vidět schéma uspořádání mého výzkumu. Nejprve byla provedena seznamovací fáze výzkumu, kdy jsem provedla krátké dotazníkové šetření s uchazeči o studium sociologie během přijímacího řízení v Plzni. Následně byly provedeny tři rozhovory se studenty prvního ročníku bakalářského studia sociologie, přičemž jeden rozhovor byl skupinový. Ze seznamovací fáze jsem zjistila, jak budou studenti přibližně reagovat a odpovídat na mé otázky. Po seznamovací fázi následovala kvalitativní část mého výzkumu, během níž byly prováděny rozhovory s magisterskými studenty sociologie v Plzni a v Praze. Po této fázi následovaly předběžné závěry, které vedly ke kvantitativní části mého výzkumu, kdy bylo provedeno dotazníkové šetření se studenty prvního a druhého ročníku bakalářského studia sociologie v Plzni a v Praze. Po dotazníkovém šetření následovaly kontrolní rozhovory s magisterskými studenty sociologie v Plzni a v Praze.

Podle typologie, kterou vyvinuli Creswell a Plano Clark (2011) se jedná o explorační sekvenční design výzkumu. Tento design má typicky čtyři fáze. Během první fáze jsou sbírána a analyzována kvalitativní data. V druhé fázi výzkumník stanoví hypotézy a otázky, které bude chtít za

použití kvantitativní metody více rozpracovat a detailněji vysvětlit. Třetím krokem je kvantitativní fáze výzkumu, která zahrnuje sběr a analýzu kvantitativních dat. Nakonec výzkumník provede závěrečnou interpretaci, kde ukáže, jak kvantitativní data zobecnila nebo rozšířila kvalitativní zjištění (Creswell, Plano Clark 2011: 87).

Ve svém výzkumu chci zjistit, jaké mají představy a očekávání bakalářští studenti sociologie a jaké mají oproti tomu představy a očekávání studenti magisterského studia, kteří se blíží ke konci svého studia a mají bakalářské studium již úspěšně za sebou. Hlavním cílem je porovnat tyto představy a očekávání, jak se během studia proměňovaly a do jaké míry došlo k jejich naplnění. Ve svém výzkumu nesrovnávám mezi pohlavími, jelikož počet mužů je v mém výzkumu malý. Hledám však rozdíly mezi studenty z Plzně a z Prahy.

Obrázek 1: Schéma výzkumného designu

Poznámky: Seznamovací fáze: V rámci této fáze bylo v červnu 2013 provedeno krátké dotazníkové šetření s potenciálními studenty oboru sociologie v Plzni (N=15) a v říjnu 2013 byly provedeny tři rozhovory, přičemž jeden byl skupinový, se studenty prvního ročníku bakalářského studia, rovněž v Plzni.

Rozhovory **XI-XII/2013**: V listopadu a prosinci 2013 byly provedeny rozhovory se studenty magisterského studia oboru sociologie v Plzni a v Praze. Celkem bylo získáno 16 rozhovorů. Po analýze rozhovorů následovaly předběžné závěry.

Dotazníky **X-XI/2014**: V říjnu a listopadu 2014 bylo provedeno dotazníkové šetření se studenty prvního a druhého ročníku bakalářského studia sociologie v Plzni a v Praze. Celkem bylo získáno 118 vyplněných dotazníků.

Kontrolní rozhovory **XI-XII/2014**: Na závěr, během listopadu a prosince 2014, probíhaly kontrolní rozhovory se studenty magisterského studia sociologie v Plzni a v Praze, kdy byl původní scénář rozhovorů z roku 2013 upraven. Bylo provedeno 8 rozhovorů.

3.3 Seznamovací fáze

Před samotným započítím výzkumu proběhla seznamovací fáze, která se týkala potenciálních a současných studentů bakalářského studia sociologie v Plzni. Nejprve bylo provedeno krátké dotazníkové šetření, kdy jsem se souhlasem vedoucího katedry byla přítomna přijímacímu řízení na prezenční bakalářské studium oboru sociologie v Plzni, které probíhalo dne 20. června 2013. Měla jsem připravené krátké dotazníky², které obsahovaly otázky týkající se motivace ke studiu, proč si studenti podali přihlášku zrovna na tento obor, kolik si podávali celkem přihlášek a jaké preference přikládají oboru sociologie. Dále jsem se ptala, co je na oboru zajímavá a jaké očekávají se sociologií uplatnění na trhu práce. Na základě krátkého dotazníku jsem chtěla zjistit, jak budou studenti přibližně odpovídat během samotného výzkumu. Nebyla jsem přítomna přímo ve třídě, kde přijímací řízení probíhalo, ale oslovovala jsem studenty, kteří čekali před učebnou. Celkem se mi podařilo získat 15 vyplněných dotazníků. Ne každý byl ochotný dotazník vyplnit, studenti byli poměrně nervózní a hodně z nich vyplnění dotazníku odmítalo. Oslovovala jsem náhodně vybrané studenty, kteří čekali před učebnou, kde se mělo přijímací řízení konat.

V rámci seznamovací fáze výzkumu byly provedeny rovněž rozhovory s bakalářskými studenty prvního ročníku sociologie v Plzni. Jednalo se o jeden skupinový a dva individuální rozhovory. Skupinového rozhovoru se zúčastnily čtyři ženy, individuální rozhovory byly provedeny se dvěma muži. Nejprve byl proveden rozhovor skupinový. Výběr konverzačních partnerů probíhal skrze školní mail, kdy jsem pomocí Portálu zjistila seznam studentů prvního ročníku bakalářského studia sociologie. Všem studentům byl odeslán mail s žádostí o skupinový rozhovor k mé diplomové práci. Studenti byli seznámeni se záměry a cílem mého výzkumu. Na tento mail mi odpovědělo pouze 7 studentů. S těmito studenty jsem začala domlouvat termín pro konání rozhovoru. Na společném termínu se shodly výše zmiňované 4 ženy. Se zbývajícím

² Dotazník pro uchazeče o studium k nahlédnutí v přílohách.

třemi jsem se chtěla domluvit na individuální rozhovor, ale jedna studentka mi již neodpověděla, proto individuální rozhovor proběhl pouze se dvěma zbývajícími studenty. Ale zpět k rozhovoru skupinovému. Rozhovor se uskutečnil v domácím prostředí jedné z konverzačních partnerek. Pro skupinový rozhovor jsem měla připravený scénář³ se základními otázkami týkající se motivace ke studiu sociologie, představ a očekávání se studiem spojených a uplatnění na trhu práce, ostatní otázky se vynořovaly samy během diskuse. Konverzační partnerky byly seznámeny s tím, že bude rozhovor nahráván, všechny s tím souhlasily. Samotný rozhovor trval 80 minut. Během této doby se mi podařilo zjistit všechny potřebné informace. Mezi konverzačními partnerkami nebyly žádné výrazné rozdíly, co se týká komunikace. Byla témata, o kterých mluvily méně a témata, o kterých se naopak rozpovídaly více. Co se týká individuálních rozhovorů, jak již bylo zmíněno, byly provedeny se dvěma muži. Oba rozhovory proběhly v kavárně a oba trvaly okolo 20 minut. Jednalo se o polostrukturované rozhovory. Základní osnova pro rozhovor vycházela z osnovy pro skupinový rozhovor, byla jen trochu pozměněna. Výsledky seznamovací fáze jsou uvedeny v analytické části v kapitole 4.1.

3.4 Rozhovory s magisterskými studenty (kvalitativní fáze)

Po seznamovací fázi nastala kvalitativní část mého výzkumu. Celkem bylo provedeno 16 polostrukturovaných rozhovorů neboli rozhovorů pomocí návodu. Tento typ rozhovoru mi umožnil volnost, kdy jsem mohla během rozhovoru pokládat doplňující otázky či měnit formulaci stávajících otázek podle situace. Před samotným započítím rozhovorů jsem si sestavila scénář⁴ obsahující hlavní témata a otázky důležité pro můj výzkum. Scénář mi pomohl udržet zaměření rozhovoru a zároveň měli konverzační partneři dostatek prostoru pro vyjádření svých vlastních názorů a zkušeností (Hendl 2005: 174).

³ Scénář pro rozhovory v rámci seznamovací fáze k nahlédnutí v přílohách.

⁴ Scénář rozhovorů s magisterskými studenty k nahlédnutí v přílohách.

Hlavní výzkumné otázky korespondují s hlavními tématy celého výzkumu a zní:

- Jak došlo k výběru oboru sociologie?
- Jaké představy a očekávání měli studenti o studiu sociologie a jaká je jejich míra naplnění během studia?
- Jak vnímají magisterští studenti sociologie své bakalářské studium?
- Jaké očekávají studenti s tímto oborem uplatnění na trhu práce? Kam povedou jejich kroky po absolvování studia?

Základním a jediným kritériem pro výběr konverzačních partnerů bylo jejich studium. Jedinci museli být studenty magisterského studia oboru sociologie v Plzni či v Praze. Oslovování studentů v Plzni probíhalo osobně, jelikož jsem sama studentkou magisterského studia sociologie. Studenti v Praze byli oslovováni prostřednictvím sociální sítě Facebook. Nerozlišovala jsem, zda jsou studenti v prvním či druhém ročníku, především kvůli poměrně nízkému počtu studentů v Plzni. Spíše jsem však preferovala studenty druhého ročníku, jelikož se již blíží konec jejich magisterského studia a je pro ně aktuálnější téma hledání zaměstnání, které je zároveň i jedním z hlavních témat rozhovoru.

Kromě již zmiňovaného zaměstnání a představ ohledně uplatnění na trhu práce, jsou dalšími tématy motivace ke studiu, představy a očekávání se studiem sociologie spojené a bakalářské studium nyní magisterských studentů. Rozhovory probíhaly ve většině případů v kavárně a trvaly přibližně 20-40 minut. Záleželo na komunikačních dovednostech partnerů, avšak za danou dobu jsem vždy zjistila vše, co jsem potřebovala, čímž byl můj záměr naplněn. Každý komunikační partner byl upozorněn, že rozhovor bude nahráván a byl požádán o informovaný souhlas, všichni partneři s nahráváním souhlasili.

3.4.1 Zpracování kvalitativních dat a formulace hypotéz

Všechny rozhovory byly zaznamenány na diktafon a následně přepsány do textového editoru. Po přepsání všech rozhovorů jsem měla k dispozici 16 (8 respondentů z Plzně a 8 z Prahy) rozhovorů. Vzhledem k poměrně malému počtu rozhovorů jsem nepoužívala pro analýzu žádný software, ale zvolila jsem jako nejvhodnější metodu ruční analýzu. Všechny přepisy rozhovorů jsem několikrát pečlivě pročetla. Následně jsem si vytvořila seznam kódů a všechny přepisy rozhovorů okódovala. Závěry z rozhovorů jsem si posléze přepsala do textového editoru.

V analýze jsem se zaměřila hlavně na rozdíly v odpovědích mezi studenty z Plzně a z Prahy. Zároveň jsem se snažila najít znaky, podle kterých bych mohla studenty třídit do skupin. Po analýze rozhovorů následovaly předběžné závěry, které byly prezentovány v roce 2014.

Na základě analýzy dosavadních dat a předběžných závěrů z roku 2014 jsem dospěla k následujícím hypotézám, které zní:

H1: Studenti sociologie v Praze budou ve větší míře absolventy gymnázií, než studenti v Plzni.

H2: Matky studentů sociologie v Praze budou mít ve větší míře vysokoškolské vzdělání, než matky studentů v Plzni.

První a druhá hypotéza vychází z dvou hlavních faktorů majících vliv na vstup na vysokou školu. Prvním faktorem je typ střední školy, na níž jedinec maturoval a druhým faktorem je vzdělání rodičů. Je všeobecně známé, že absolventi gymnázií mají o vysokoškolské studium největší zájem, ve srovnání s absolventy ostatních středních škol. Až 90% maturantů z gymnázií chce pokračovat ve vysokoškolském studiu. Stejně tak není žádným překvapením, že děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů budou usilovat také o vyšší vzdělání. Na tyto jedince jsou často kladeny vysoké nároky a jsou vedeni k tomu, aby vysokoškolského titulu dosáhli (Burdová, Matějů, Procházková 2003: 36-38). Stejně tak platí, že Praha má stále dominantní postavení a absolventi středních škol z Prahy

mají snadnější přístup k vysokoškolskému vzdělání, než maturanti z ostatních měst (Prudký 2010: 35). Zároveň také platí, že do Prahy přicházejí ti nejlepší středoškoláci (Koucký, Voříšek, Zelenka 2008: 3).

H3: Studenti v Praze studují častěji sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce, než studenti v Plzni.

Tato hypotéza vychází z předpokladu, že v Praze je celkově menší míra nezaměstnanosti, než v ostatních městech a jedinci tak mají větší šance na dobré zaměstnání (Koucký, Voříšek, Zelenka 2008: 3). Praha nabízí širokou škálu možností pro uplatnění ve všech oborech, včetně sociologie. Většina velkých firem a výzkumných agentur se soustředí právě do Prahy.

Všechny hypotézy budou ověřovány v analytické části práce.

3.5 Dotazníkové šetření s bakalářskými studenty (kvantitativní fáze)

Po rozhovorech s magisterskými studenty následovalo dotazníkové šetření se studenty bakalářského studia. Dotazníky byly distribuovány mezi studenty prvního a druhého ročníku bakalářského studia oboru sociologie v Plzni a v Praze.⁵ Zvlášť byl vytvořen dotazník pro studenty prvního ročníku a zvlášť pro studenty druhého ročníku, přičemž dotazníky⁶ obsahovaly jak uzavřené otázky, kdy jedinec vybíral z předdefinovaných možností, tak i otázky otevřené, kdy měl respondent prostor se vyjádřit a napsat vlastní názor. Jedna otázka v dotazníku pro studenty prvního ročníku byla převzata z výzkumu „Studium na vysoké škole 2004“, který provedli Matějů, Simonová a Straková (2005: 230). Vycházela jsem ze třech hlavních témat, kterým se chci ve svém výzkumu věnovat, a to motivace ke studiu, představy a očekávání se

⁵ V Plzni byli dotazováni studenti katedry sociologie FF ZČU, v Praze studenti dvojboru sociologie – sociální politika a dvojboru sociologie – sociální a kulturní antropologie Institutu sociologických studií FSV UK.

⁶ Celé dotazníky k nahlédnutí v přílohách.

studiem sociologie spojené a uplatnění na trhu práce. Na závěr dotazníku jsem umístila čtyři výroky týkající se studia a následného zaměstnání. Všechny otázky v dotazníku byly povinné, pokud jedinec nechtěl odpovídat, napsal „nevím“, popřípadě pár teček. Většina respondentů však na všechny otázky odpověděla.

Nevýhodou dotazníkového šetření je jejich poměrně nízká návratnost. Ve většině případů je návratnost okolo 30-40%, můžou však nastat případy, kdy je návratnost pouze 10% (Jeřábek 1992: 72). Disman (2002) říká, že i přes použití různých triků vedoucích ke zvýšení návratnosti, je ve většině zemí považována návratnost 50% za velký úspěch (Disman 2002: 141).

3.5.1 Výběr respondentů a sběr dotazníků

Pro výběr respondentů byla důležitá dvě kritéria. Za prvé být studentem prvního nebo druhého ročníku bakalářského studia oboru sociologie a za druhé studovat v Plzni či v Praze. Jelikož studuji sociologii v Plzni, bylo pro mě jednodušší oslovit nejprve studenty z naší katedry sociologie. K distribuci dotazníku jsem využila sociální síť Facebook, kde jsem se přidala ke skupinám studentů bakalářského oboru sociologie prvního a druhého ročníku v Plzni. Do každé skupiny jsem umístila odkaz na dotazník a žádost o jeho vyplnění, s tím, že jsem se seznámila s mým výzkumem. Na svůj dotazník jsem znovu upozornila po týdnu a zároveň jsem děkovala studentům, kteří ho již vyplnili. Celkem mi vyplnilo dotazník 46 studentů prvního a druhého ročníku sociologie v Plzni, 41 žen a 5 mužů. Celkový počet studentů prvního a druhého ročníku bakalářského studia sociologie na FF ZČU dle Portálu je 81, návratnost v tomto případě činí 56,8%.

Co se týká dotazníkového šetření v Praze, opět jsem zkusila své štěstí přes Facebook. Přidala jsem se do skupiny, kde byli studenti prvního ročníku bakalářského studia sociologie Univerzity Karlovy

v Praze. Následně jsem se přidala i do skupiny, kde byli studenti druhého ročníku. Na zed' těchto skupin jsem umístila odkaz na můj dotazník s žádostí o pomoc s mým výzkumem. Po této výzvě se mi vrátilo celkem 72 dotazníků, což jsem považovala za dostatečný počet. Dotazník mi vyplnilo 49 žen a 23 mužů. Celkový počet bakalářských studentů prvního a druhého ročníku na Institutu sociologických studií FSV UK v Praze je 160. Tato informace mi byla poskytnuta na studijním oddělení FSV UK. Návratnost je v tomto případě 45%.

3.5.2 Zpracování kvantitativních dat

Po ukončení sběru dotazníků nastala fáze zpracování získaných dat. Odpovědi z každého dotazníku byly automaticky zaznamenány do tabulky prostřednictvím formulářů společnosti Google. Zvlášt' pro studenty prvního ročníku a zvlášt' pro studenty druhého ročníku sociologie. Uvedená aplikace mi nabídla kromě tabulek se všemi zaznamenanými odpověďmi také celkový souhrn všech odpovědí včetně procentuálního zastoupení a grafů. Následně jsem si sepsala pro každou skupinu respondentů analýzu odpovědí. Zvlášt' pro studenty prvního ročníku v Plzni a v Praze a zvlášt' pro studenty druhého ročníku v Plzni a v Praze. Dále jsem vyhodnotila odpovědi na otázky, které byly stejné pro první i druhý ročník bakalářského studia sociologie v Plzni a v Praze.

Při zpracování kvantitativních dat jsem využívala statistický program Stata, díky němuž jsem vytvářela tabulky a testovala mé hypotézy.

3.6 Kontrolní rozhovory

Po dotazníkovém šetření proběhly kontrolní rozhovory s magisterskými studenty oboru sociologie v Plzni a v Praze. Jednalo se o polostrukturované rozhovory, které byly provedeny podle upraveného scénáře⁷. Scénář použitý pro rozhovory v předchozím školním roce byl pozměněn a doplněn o otázky, které vyplynuly z dotazníkového šetření. V rámci těchto rozhovorů jsem se doptala celkem osmi studentů (4 z Plzně + 4 z Prahy). Výběr konverzačních partnerů byl stejný jako v předchozím školním roce. Studenti v Plzni byli osloveni osobně a studenti z Prahy pomocí sociální sítě Facebook. Opět jsem nerozlišovala, zda je jedinec studentem prvního či druhého ročníku. Rozhovory proběhly v kavárnách a trvaly v průměru půl hodiny, přičemž se mi vždy podařilo získat potřebné informace. Všechny rozhovory byly nahrány na diktafon, kdy všichni konverzační partneři byli s nahráváním srozuměni a souhlasili s ním. Rozhovory byly následně přepsány do textového editoru a analýza probíhala ručně.

3.7 Etika

Během svého výzkumu jsem dodržovala všechny etické aspekty. Dotazník byl vytvořen pomocí formulářů společnosti Google a odkaz na tento dotazník byl následně umístěn do skupin studentů sociologie na sociální síti Facebook. Jejich odpovědi se ukládaly automaticky po vyplnění dotazníku do tabulky, tímto studenti zůstali zcela v anonymitě. Zároveň jsem je pečlivě seznámila s mým výzkumem, popsala jim cíl mého výzkumu a vysvětlila jim, jak dotazník vyplňovat a jak se zachovat v případě, že na některou otázku nebudou chtít odpovídat. Rovněž jsem je ujistila, že získané odpovědi budou použity jen pro účely mé diplomové práce.

⁷ Scénář ke kontrolním rozhovorům lze nalézt v přílohách.

V rámci rozhovorů byla rovněž dodržována všechna etická pravidla. Každý respondent byl seznámen s mým výzkumem, cílem mého výzkumu a důvodem provádění rozhovorů. Každý jedinec byl ujištěn, že jeho identita zůstane zcela anonymní a odpovědi budou použity jen v rámci mé diplomové práce. Jména konverzačních partnerů byla změněna, důvěrné či velmi osobní informace, které jsou typické pro daného jedince a dle kterých by mohl být rozeznán, nebyly uvedeny. Všechny respondenty jsem seznámila s tím, že rozhovor bude nahráván z důvodu pozdějšího přepisu a následné analýzy. Všichni respondenti s nahráváním souhlasili.

4 ANALYTICKÁ ČÁST

V této části práce se zaměřuji na konkrétní výsledky mého výzkumu. Nejprve představuji zjištění ze seznamovací fáze a potom již jednotlivé výsledky samotného výzkumu, které jsou představovány ve stejném sledu, jako byla uspořádána témata v dotaznících i v rozhovorech. V interpretaci výsledků sleduji, jaké mají studenti představy a očekávání spojené se studiem sociologie a jak se tyto představy mezi studenty navzájem liší. Jelikož jsem využívala smíšeného designu výzkumu, následuji v analytické části stejnou logiku prezentace výsledků. Výsledky obou částí výzkumu se vzájemně prolínají tak, aby poskytly co nejlepší odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky a hypotézy. Kromě kapitol 4.4 a 4.6, které jsou vystavěny primárně na odpovědích magisterských studentů, jsou ve všech ostatních kapitolách propojovány odpovědi jak bakalářských, tak magisterských studentů.

4.1 Výsledky seznamovací fáze

V rámci seznamovací fáze výzkumu bylo nejprve provedeno krátké dotazníkové šetření s potenciálními studenty sociologie v Plzni. Z dotazníků jsem zjistila, že uchazeči o bakalářské studium si podávali nejčastěji 3 přihlášky, přičemž na obor sociologie nebo na kombinaci s ní, byla většinou jen jedna z nich. Na otázku, jakou preferenci přikládají oboru sociologie, bylo na škále od 1 do 5, kdy 1 znamenala nejvyšší a 5 nejnižší preference, nejčastěji označeno číslo dvě, což znamená téměř nejvyšší preferenci. Co se týká motivace, která vedla studenty k podání přihlášky na obor sociologie, byla nejčastěji označena odpověď, že je k tomu vedlo humanitní zaměření oboru a vlastní rozhodnutí. Studenti vybírali z předdefinovaných možností. Další otázkou bylo, co je na oboru sociologie zajímavé, otázka byla otevřená, avšak většina studentů na tuto otázku neodpověděla. Pár studentů uvedlo, že je zajímavé společnost, popřípadě si chtějí rozšířit své znalosti ze střední školy, kde je sociologie zaujala v rámci předmětu základy společenských věd. Poslední část

otázek se věnovala uplatnění na trhu práce s oborem sociologie. Většina studentů očekává průměrný plat, téměř jisté pracovní místo a velmi zajímavou práci. Dotazník mi vyplnilo 12 žen a 3 muži. Mezi uchazeči o studium byla převaha žen, stejně jako v celém mém výzkumu.

Po dotazníkovém šetření následovaly rozhovory se studenty prvního ročníku bakalářského studia sociologie v Plzni. V těchto rozhovorech jsem se zaměřila na tři hlavní témata, a to motivaci ke studiu, představy a očekávání spojené se studiem sociologie a uplatnění na trhu práce. Co se týká motivace ke studiu a vůbec motivace k podání přihlášky na obor sociologie, odpovědi se moc nelišily. Všichni studenti si podávali přihlášek více, přičemž většina z nich byla přijata na více oborů a pak volila sociologii. Jediný Petr byl přijat na obory dva a oba se rozhodl studovat:

„Tak tím prvorodým nápadem byla práva, (...) ale vzhledem k tomu, že tam došlo k tomu, k čemu došlo, tak jsem hledal alternativy a to byla právě fakulta filozofická s tím, že se mi líbily dva obory – politologie a sociologie. O politiku jsem se zajímal vždycky hodně, takže teoreticky jsem k tomu měl daleko blíž, ale ta sociologie (...) narozdíl od té politologie má daleko blíž k lidem, zkoumá víc ty lidi, jejich chování a tak mě to zaujalo a řek jsem si, že vyzkouším oba.“ (Petr, 20 let)

Všichni studenti se shodli na tom, že hlavní hnací silou pro studium vysoké školy byla rodina a příbuzní. Hlavně rodiče apelovali na své děti, aby šly studovat vysokou školu jako takovou. Pouze jedna matka radila svému dítěti přímo sociologii. U jedné studentky to byl, kromě apelu od rodičů, také vlastní zájem, kdy si studium sociologie prosadila mezi ostatními obory. Jelikož z dotazníků vyplynulo, že studenti volí sociologii hlavně pro své humanitní zaměření, ptala jsem se i studentů v rozhovorech, zda humanitní zaměření bylo jednou z motivací pro podání přihlášky na obor sociologie. Všech šest studentů se shodlo na tom, že rozhodně ano. Sám od sebe ale ani jeden student svou motivaci ke studiu sociologie takto nepojmenoval.

Další část rozhovorů se zaměřovala na představy a očekávání spojené se studiem sociologie. V rámci skupinového rozhovoru se

všechny čtyři studentky shodly na tom, že žádnou konkrétní představu o sociologii neměly. Měly jen jistá očekávání od studia vysoké školy jako takové, ale o sociologii toho konkrétně moc nevěděly, jak dokazuje odpověď Moniky:

„Moje očekávání jakoby v rámci studia na vysoký škole, bylo opravdu to, že já sem budu, budu se učit, budu se učit efektivně pracovat a hlavně, já jsem očekávala od studia na vysoký škole hlavně kritický myšlení, jo. (...) Takže i na to, že vůbec budu na akademický půdě, na to jsem se hrozně těšila. To bylo i součástí toho očekávání, že jsem se chtěla setkávat s fakt chytrýma lidma.“

Já: *„A když vezmeme sociologii jako takovou?“*

„Tak to jsem neměla představu, jak třeba vyučování bude probíhat, jako koukala jsem na předměty, přečetla jsem si sylaby. Jako obsahovou představu jsem asi měla, ale jak to konkrétně bude probíhat, to jsem netušila. To jsem šla naslepo.“
(Monika, 19 let, Plzeň)

Ani zbývající dva studenti, se kterými byl proveden individuální rozhovor, neměli od studia sociologie jasná očekávání. Karel sice věděl, co je to sociologie, zajímal se o ni, ale konkrétní očekávání v podstatě neměl.

Posledním tématem, které bylo v rozhovorech probíráno, bylo uplatnění na trhu práce. Studentů jsem se ptala, jaké očekávají se sociologií uplatnění a jaké povolání by mohli vykonávat. Mezi studentkami v rámci skupinového rozhovoru se vedla následující diskuse:

Já: *Očekáváte se sociologií dobré uplatnění na trhu práce?*

Všechny téměř jednohlasně: *Ne.*

Já: *A jaké očekáváte teda uplatnění? Co byste mohly s tímto oborem dělat?*

Irena: *Musí to bejt v kombinaci s něčím, rozhodně nemůže bejt samotná, prostě sociologie samotná, jako sama o sobě, jako co člověk může dělat, nic. Nemůžu bejt sociolog.*

Markéta: *Určitě je to dobrý pro nějakou práci tu sociologii znát, tu sociologii těch lidí znát, protože s tím se člověk pak uplatní skoro všude, když zná ty lidi.*

Lucie: *A pak už si k tomu třeba něco přidat, i kdyby třeba kurz angličtiny jenom.*

Monika: *Já myslím, že ono je to dobrý i na to vyučování, sociologie má výhodu v tom, že je hrozně komplexní. Jak už to tady zaznělo, být sociologem není možný, protože to neexistuje, myslím, že sociolog jako zaměstnání vyloženě neexistuje, možná sociální analytik nebo tady ty věci. Ale fakt mi přijde, že i kdyby chtěl člověk pracovat v managementu, tak může nebo, já nevím, v nějaký nadnárodní společnosti.*

Lucie: *Já bych se třeba chtěla věnovat koučingu. Zabývat se osobním rozvojem, to by mě bavilo. Bavilo by mě ty firmy posouvat dál v tom osobním rozvoji a myslím, že ta sociologie zas nemá úplně tak daleko od toho.*

Monika: *Já tíhnu k tomu objevovat nové věci, to bych chtěla. Protože si pořád myslím, že je spousta věcí, kterými se nikdo pořádně nezabývá. Já bych byla fakt ráda, až budu jednou v osmdesáti dělat ohlídnutí za svým životem, tak abych si řekla, že jsem fakt nějak přispěla k tomu, aby lidi byli chytřejší, to bych chtěla.*

Z výše uvedené diskuse vyplývá, že studentky nečekají s vystudovaným oborem sociologie dobré uplatnění na trhu práce. Jsou si vědomy toho, že povolání sociolog neexistuje a je potřeba sociologii s něčím zkombinovat. Zároveň dodávají, že se sociologií člověk najde široké uplatnění a může dělat, v podstatě, co chce.

Shrnu-li celou kapitolu věnující se výsledkům seznamovací fáze výzkumu, mohu říci, že studenti si vybírají obor sociologie hlavně kvůli humanitnímu zaměření. Důležitou roli zde hraje i jejich vlastní rozhodnutí. Hlavní hnací silou byli ve většině případů rodiče, kteří svým dětem doporučovali studium vysoké školy. Ve většině případů byli studenti přijati na více oborů a následně volili sociologii. Nikdo ze studentů neměl jasné představy či očekávání spojené se studiem sociologie. Jejich představy většinou souvisely se studiem vysoké školy jako takové. Co se týká uplatnění na trhu práce, neočekávají, že se sociologií získají dobré uplatnění. Zároveň však dodávají, že jim sociologie pomůže v jakémkoliv povolání.

4.2 Okolnosti a motivace vedoucí ke studiu sociologie

Nyní se dostávám k výsledkům samotného výzkumu. Záměrně začínám tématem motivace, jelikož když se jedinec chystá ke studiu na vysoké škole, většinou pro to má určitou motivaci, která jej vede k výběru konkrétního oboru, který chce studovat. Jak v dotaznících, tak v rozhovorech jsem se proto studentů nejprve ptala na to, jak vůbec došlo k výběru oboru sociologie. Na samotné rozhodnutí jít studovat sociologii a vysokou školu jako takovou má nepochybně vliv i rodina a střední škola, na níž jedinec maturoval, proto mé otázky směřovaly i tímto směrem. Na to navazuje moje první hypotéza, která zní:

H1: Studenti sociologie v Praze budou ve větší míře absolventy gymnázií, než studenti v Plzni.

Tato hypotéza byla testována pomocí programu Stata a na základě tabulky 1 můžeme vidět, že se má hypotéza potvrdila. V Praze je mezi studenty sociologie celkem 90% absolventů gymnázií. V Plzni je absolventů gymnázií méně (57%).

Tabulka 1: Rozložení studentů v Plzni a Praze podle typu absolvované střední školy (v %). (N=118)

Na jakém typu střední školy jste maturoval/a?	Kde studujete sociologii?		
	FF ZČU	FSV UK	Celkem
Gymnázium víceleté	28.26	52.78	43.22
Gymnázium čtyřleté	28.26	37.50	33.90
Střední odborná škola	43.48	9.72	22.88
Celkem	100.00	100.00	100.00
N	46	72	118

Pozn.: $\chi^2(2)=18.5878$, $P=0.000$

Z tabulky 1 můžeme vyčíst, že P hodnota je v tomto případě 0,000, což znamená, že rozdíly jsou statisticky významné. Tabulka 1 dále vypovídá o tom, že mezi pražskými studenty sociologie je velké

zastoupení absolventů gymnázií (90%). V Plzni je zastoupení mnohem menší (57%). Můžeme vidět, že rozdíl je poměrně značný. Jako vysvětlení se nabízí možnost, že v Praze je celkově mezi studenty větší počet absolventů gymnázií, než v Plzni a tudíž i jejich zastoupení mezi studenty sociologie je větší, než mezi studenty sociologie v Plzni. Další možností je, že jedinci, kteří absolvovali gymnázium v Plzni, šli studovat sociologii na vysokou školu do Prahy. Bohužel jsem se respondentů neptala, z jakého města pocházejí či v jakém městě absolvovali střední školu, tudíž nemohu své domněnky potvrdit daty. Další výrazný rozdíl nastal mezi absolventy středních odborných škol. V Plzni je mezi studenty sociologie 43% absolventů středních odborných škol. V Praze je oproti tomu mezi studenty sociologie jen 10% absolventů středních odborných škol. Vyvstává zde tedy otázka, zda absolventi středních odborných škol v Praze již ve studiu nepokračují či jen navštěvují jiné obory, než je sociologie. Naopak velké procento absolventů středních odborných škol v Plzni může znamenat, že počet gymnázií v Plzni není tak vysoký jako v Praze a hodně uchazečů o studium není na gymnázium přijato. Nepřijatí jedinci následně končí na středních odborných školách, ze kterých nastupují na vysokou školu. Na tuto otázku však nedokáží odpovědět.

Dalším faktorem majícím vliv na rozhodování na jakou vysokou školu jít a zda vůbec jít je vzdělání rodičů. Jak jsem již psala v teoretické části práci, je všeobecně známým faktem, že děti rodičů, kteří mají vysokoškolské vzdělání, budou usilovat také o vyšší vzdělání. Na tyto děti budou kladeny větší nároky (Burdová, Matějů, Procházková 2003: 38). Proto jsem se rozhodla i já, že zařadím hypotézu týkající se vzdělání rodičů. Já se zaměřila na vzdělání matky, především z toho důvodu, že většina mých respondentů jsou ženy. Má druhá hypotéza zní:

H2: Matky studentů sociologie v Praze budou mít ve větší míře vysokoškolské vzdělání, než matky studentů v Plzni.

Také tato hypotéza byla na základě testování pomocí programu Stata potvrzena. Výsledky můžeme vidět v tabulce 2. Matky studentů

v Praze mají opravdu, při porovnání s matkami studentů v Plzni, ve větší míře vysokoškolské vzdělání. Rozdíl je poměrně významný.

Tabulka 2: Nejvyšší dosažené vzdělání matek studentů v Plzni a Praze (v%). (N=118)

Nejvyšší dosažené vzdělání matky	Kde studujete sociologii?		
	FF ZČU	FSV UK	Celkem
Vyučení nebo střední bez maturity	26.09	9.72	16.10
Středoškolské s maturitou	54.35	45.83	49.15
Vysokoškolské	19.57	44.44	34.75
Celkem	100.00	100.00	100.00
N	46	72	118

Pozn.: $\chi^2(2)=10.0824$, $P=0.006$

Z tabulky 2 vyplývá, že matky studentů v Plzni i v Praze mají nejčastěji středoškolské vzdělání s maturitou. Mezi matkami studentů v Plzni je toto procento vyšší (54%), než u matek studentů v Praze (46%). Avšak větší a významnější rozdíly nastaly mezi dvěma zbývajícimi kategoriemi. Nejprve bych se ráda věnovala matkám s vysokoškolským vzděláním, jelikož na něm je postavena má hypotéza. Jak jsem již říkala, rozdíl je značný. Matky studentů v Praze mají vysokoškolské vzdělání v mnohem větší míře (44%), než matky studentů v Plzni (20%). Stejně jako u první hypotézy, je i zde možné, že vysokoškolsky vzdělané matky z Plzně poslaly své děti studovat do Prahy. Další možné vysvětlení může souviset s aspiracemi studentů a s tím, že na děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů jsou kladeny vyšší nároky na vzdělání. V tomto případě by byly kladeny vyšší nároky na studenty v Praze, kdy vysokoškolsky vzdělané matky očekávají od svých dětí také vyšší vzdělání a tím pádem je mezi studenty sociologie v Praze velké procento zastoupení vysokoškolsky vzdělaných matek studentů. Oproti tomu v Plzni se mohou více projevat aspirace studentů, kteří chtějí mít například vyšší vzdělání, než jejich rodiče a proto se na sociologii hlásí jedinci, jejichž matka nemá vysokoškolské vzdělání, ale má jen

středoškolské vzdělání s maturitou. Druhý významný rozdíl nastal v kategorii vyučení nebo střední škola bez maturity. Jen 10% matek studentů v Praze má toto vzdělání, zatímco v Plzni je to 26% matek studentů. Zde můžeme vidět, že i jedinci, jejichž matka je bez maturity, studují na vysoké škole. Roli zde můžou hrát opět aspirace studentů, kteří chtějí dosáhnout vyššího vzdělání, než mají jejich rodiče a proto jdou studovat na vysokou školu, i když v tomto případě je už vyšším vzděláním, oproti matce, maturita. U matek studentů v Praze se nabízí možnost, že jejich potomci již nepokračují ve studiu na vysoké škole anebo naopak odcházejí z Prahy studovat do okolních měst včetně Plzně.

Vzdělání rodičů hrálo svou roli také u magisterských studentů. Otázku ohledně vzdělání rodičů, a zda k němu přihlíželi při volbě svého studia vysoké školy, jsem položila jen při kontrolních rozhovorech ve školním roce 2014/2015. V rozhovorech v předchozím školním roce tato otázka nebyla. Měla jsem odpovědi od osmi studentů. Všech osm studentů se shodlo na tom, že vzdělání rodičů při jejich výběru a studiu vysoké školy svou roli hrálo, ať už malou či velkou. Někteří uváděli, že to byli právě rodiče, kteří je svým způsobem donutili na vysokou školu jít, jelikož oni sami vysokoškolské vzdělání nemají a vidí to jako problém v dnešní době. Jiní studenti uváděli, že chtějí být lepší, než jejich rodiče, že chtějí dosáhnout výše a být kolikrát první z rodiny, kdo má vysokoškolský titul. Objevovaly se také odpovědi, že rodiče vysokoškolské vzdělání mají a motivovali své děti ještě pro magisterské studium, i když studenti sami už o něm po bakalářském studiu neuvažovali. Pro ilustraci uvádím odpověď Emy z Plzně, na které je dobře vidět, že děti chtějí často předčít své rodiče:

„Rodiče určitě svou roli sehráli. Ani jeden z nich nemá vysokou školu. Táta dokonce nemá ani maturitu. Svým způsobem jsem chtěla být asi lepší než oni, chtěla jsem něco dokázat. Taky jsem hlavně nechtěla pracovat rukama, ale chtěla jsem, abych pak měla v budoucnu možnost volby.“ (Ema, 24 let, Plzeň)

Nyní se budu věnovat již samotné motivaci pro studium sociologie. Na motivaci ke studiu sociologie jsem se ptala studentů prvního ročníku bakalářského studia, jelikož za sebou mají první semestr studia a mají ještě v živé paměti, co je ke studiu motivovalo. Studenti vybírali z předdefinovaných odpovědí, přičemž mohli označit i více možností. Nejčastěji byla označena možnost „humanitní zaměření“. V Praze označila tuto motivaci téměř většina studentů (87%). U studentů v Plzni hrálo stejně důležitou roli vlastní rozhodnutí, přičemž tuto možnost uvedl stejný počet studentů, jako humanitní zaměření (59%). Ostatní možnosti již byly označovány v mnohem menší míře. Za zmínku stojí ještě zájem o tento obor, který byl častěji uváděn studenty z Prahy. Mezi nejčastější motivace studentů pro výběr oboru sociologie tak patří humanitní zaměření, vlastní rozhodnutí a zájem o tento obor.

Humanitní zaměření chápe většina studentů jako možnost, jak se naučit porozumět společnosti. Tato odpověď byla nejčastěji uvedena jak studenty z Plzně (48%), tak studenty z Prahy (76%). V následujících odpovědích bylo humanitní zaměření chápáno jako vyhnutí se matematice a exaktním vědám a poté zabývání se sociálními problémy.

Přesuneme-li se k magisterským studentům a jejich motivacím ke studiu sociologie, můžeme u nich najít podobné motivace jako u studentů bakalářských. Odpovědi byly různé, ale můžeme v nich nalézt tři hlavní kategorie, které bych mohla pojmenovat, stejně jako u bakalářských studentů: humanitní zaměření, zájem o daný obor a vlastní rozhodnutí. Studentů, které lze zařadit do skupiny humanitní zaměření bylo nejvíce (42%). Tito studenti mluvili nejčastěji o tom, že při výběru vysoké školy, hledali nějaký humanitní obor, aby se vyhnuli matematice, fyzice a chemii. Někteří studenti nechtěli jít na technické školy a chtěli se věnovat studiu společnosti či jednotlivce. Párkrát bylo zmíněno, že studenti jsou absolventi gymnázia a očekávalo se od nich, že na vysokou školu půjdou a právě velká část absolventů gymnázií volí humanitní obory, jak uvádí např. Menclová, Baštová 2005. Do této skupiny studentů

Ize zařadit Hanku z Prahy, která se ke studiu sociologie dostala následovně:

„Když jsem si hledala vysokou, tak jsem měla jasné požadavky (...). Matika, chemie, fyzika nepřípadala v úvahu, ty jsem na gymnplu přežila, takže nic technického. Potom tu byla medicína, ta mě taky nikdy nelákala, asi bych na to neměla. No a potom tu byla pajda a filozofická fakulta, což bylo konečně něco, co by šlo. (...) Tady na filozofické mě vzali ještě na humanistiku, ale vybrala jsem si sociologii, protože jsem si řekla, že ta humanistika je to samý jako všeobecné gymnpl, jen bych pokračovala v tom od každého trochu a nic pořádně. Takže proto jsem skončila na sociologii, abych studovala konečně něco konkrétního.“ (Hanka, 24 let, Praha)

Z její odpovědi je dobře patrné, že je absolventkou všeobecného gymnázia a vybírala z humanitních oborů. Jelikož měla pocit, že své studium zatím konkrétně nikam nezaměřila, zvolila si sociologii.

Další skupinu magisterských studentů lze zařadit do skupiny zájem o daný obor. Velmi často bylo v odpovědích zmiňováno, že je sociologie zajímavá již před tím, než ji šli studovat. Někteří se k ní dostali sami, například četbou literatury a někteří se k ní dostali v rámci předmětu základy společenských věd, který měli na středních školách, kde je sociologie zaujala, jako například Karolínu studující v Plzni:

„Tak sociologie mě zaujala už na gymnplu, když jsme měli základy společenských věd. Sice jsme se jí moc nevěnovali, byl to jen takový rychlý přehled, ale stačilo to, abych si řekla, že by mě o ní zajímalo víc. Takže když jsem si pak vybírala vysokou, tak jsem si vzpomněla i na sociologii. Dala jsem si samozřejmě přihlášku i jinam, ale nejvíc jsem chtěla asi právě sem, no. Takže když mě potom vzali, byla to jasná volba.“ (Karolína, 24 let, Plzeň)

Poslední kategorii studentů jsem nazvala vlastní rozhodnutí. Těchto studentů bylo nejméně. Studenti v této skupině mluvili často o tom, že pořádně nevěděli, na jaký obor chtějí jít, ale když hledali obor, který by je zaujal či jim vyhovoval, hodně často do užšího výběru zařadili i sociologii. Pokud byli studenti přijati na více oborů, vyhrála často sociologie. Tudíž se jednalo o jedincovo vlastní rozhodnutí pro studium sociologie. Jednou z nich byla i Zuzana z Prahy:

„No tak já jsem po střední moc nevěděla, kam vlastně chci, takže jsem lovila na netu a hledala, co by vůbec připadalo v úvahu. Narazila jsem právě i na sociologii. Dala jsem si přihlášku sem a ještě na pajdu. Nakonec mě vzali na obojí, ale já chtěla sem.“
(Zuzana, 23 let, Praha)

Z její odpovědi můžeme vidět, že někteří studenti po absolvování střední školy nevědí, kam jít na vysokou školu. Pokud nechtějí být např. lékařem či právníkem, je jejich volba omezená a oni musejí hledat obor, který by je zaujal a který by chtěli vystudovat. Často tak pomocí internetu zjišťují, jaká je nabídka oborů a co by je bavilo. Mezi obory, na něž si podali přihlášku, mají často jeden, který preferují. Proto, když dojde k tomu, že jsou přijati na více oborů, nastoupí většinou na obor, který preferovali a který je zaujal nejvíce.

V rozhovorech s magisterskými studenty jsem se zajímala také o to, proč šli studovat sociologii zrovna do Plzně nebo Prahy. Mezi odpověďmi lze nalézt dvě větší skupiny studentů. První skupinu zastupují studenti, kteří v daném městě žijí a mezi něž patří Dita:

„Já jsem z Prahy, že jo, takže tam nebylo co rozhodovat nebo vybírat. V Praze se mi líbí a myslím si, že tu máme dost kvalitní školy, takže proč utíkat někam jinam. Doma mě v tom taky podporovali, takže proto asi Praha, protože jsem tu prostě doma.“
(Dita, 24 let, Praha)

Z odpovědi je patrné, že Dita ani nepřemýšlela nad tím, že by šla studovat do jiného města, než ve kterém bydlí. Dané město jí poskytuje dostatečné možnosti ke studiu a nemá tak potřebu cestovat za vzděláním jinam.

V druhé skupině se nacházejí studenti, jejichž rozhodnutí jít studovat do daného města nebylo zcela z jejich hlavy. Jedná se o studenty, kteří šli studovat do daného města na popud rodiny či někoho blízkého. Studenti v tomto případě uváděli, že se stále nemohli rozhodnout, kam jít studovat, jelikož se většinou jednalo o studenty, kteří nebydleli ve velkých či univerzitních městech. S rozhodnutím jim nakonec

pomohla rodina či partner/ka. V případě Lenky to byli, jak rodiče, tak přítel:

„Proč jsem šla do Plzně? No já to vlastně původně neplánovala, bydlím mezi Plzní a Prahou, ale spíš jsem chtěla jít do Prahy, protože nabízí širší možnosti. Rodiče mě však naváděli jít spíš do té Plzně, že prej jsem holka z vesnice a v Praze bych se ztratila. No a nakonec to rozhodl přítel, protože si našel práci v Plzni a já měla jasno. Naštěstí mě přijali a já s ním do té Plzně mohla.“ (Lenka, 22 let, Plzeň)

Z Lenčiny odpovědi lze vidět, že ona sama chtěla jít studovat spíše do Prahy, i když byla rodiči přesvědčována pro studium v Plzni. Nakonec šla však se svým přítelem do Plzně. Podle mého názoru, kdyby přítel neměla nebo by si nenašel práci v Plzni, možná by si tu Prahu prosadila i přes odpor rodičů, jelikož na mě působila hodně sebevědomě a rozhodně. Ukazuje se, že blízká osoba či rodiče mají na vzdělávání jedinců poměrně velký vliv.

Pokud to shrnu, tak pro studenty, kteří již v daném městě žili, to byla v podstatě jediná možnost, neuvažovali, že by šli studovat jinam. Vzdělání ve svém městě považovali za kvalitní a pro ně dostačující. Ostatní studenti byli většinou z malých měst a Plzeň či Prahu považovali za město, kde budou sami sebou a budou zde mít mnoho příležitostí. Někteří studenti šli do daného města s někým blízkým, většinou to byl přítel, zde hrála roli touha být s ním, než město jako takové. Zajímavé je, že v mém výzkumném vzorku byl pouze jeden student, který šel po bakalářském studiu sociologie v Plzni studovat magisterský obor do Prahy. Ostatní studenti pokračovali v magisterském studiu ve městě, kde již vystudovali bakalářský obor.

4.3 Představy a očekávání se studiem sociologie spojené

Ať již před tím nebo potom, co je jedinec na určitý obor přijat, vytváří si určité představy a očekávání, které jsou se studiem spojené. Stejně tak studenti, kteří již mají bakalářské studium za sebou, mají určité představy a očekávání o studiu magisterském. V této kapitole se zabývám tím, do jaké míry byly představy a očekávání naplněny. Magisterských studentů se ptám, jak se lišily jejich představy a očekávání při nástupu na studium bakalářské a při nástupu na studium magisterské.

Otázku, jaké mají studenti očekávání od studia sociologie, jsem položila studentům prvního i druhého ročníku bakalářského studia. Studenti vybírali z předdefinovaných odpovědí, přičemž mohli označit i více možností. Z výzkumu vyplynulo, že bakalářští studenti očekávají od studia sociologie nejčastěji to, že se naučí lépe porozumět společnosti/lidem (58%). Následuje zabývání se sociálními problémy (49%) a provádění výzkumů a tvorba dotazníků (37%). Otázkou však zůstává, do jaké míry byli studenti ovlivněni mými možnostmi a na kolik jsou jejich očekávání skutečná.

Studenti magisterského studia si ve většině případů pamatují na své představy a očekávání, se kterými nastupovali na bakalářské studium sociologie. Velká část z nich zároveň uvedla, že představy byly velmi nejasné a často zcela jiné, než realita. Nejasné a velmi omezené představy před nástupem na bakalářské studium měla i Aneta z Plzně, která říká:

„Tak to vim uplně přesně. Já totiž nic moc představy neměla. Chtěla jsem jít studovat něco, kde se dozvim víc o společnosti. To bylo taky to jediný, co jsem o sociologii věděla, že zkoumá společnost. Moje představy byly dost omezené a vlastně žádné. Vůbec jsem netušila, co mě čeká.“ (Aneta, 24 let, Plzeň)

Mezi magisterskými studenty můžeme najít i odpovědi, ve kterých studenti uvádí, že před nástupem studia sice jistá očekávání měli, ale když nastoupili na samotné studium, realita byla často velmi jiná. Jak uvádí např. Kamila z Prahy, která očekávala, že se bude učit

o společnosti, ale místo toho se v prvním ročníku učila jen historii a pro ni nezajímavé sociologické teorie.

Všichni studenti magisterského studia, podle očekávání, nastupovali na navazující studium s již jasnou představou o tom, co je čeká. Od magisterského studia očekávali jen rozšíření svých dosavadních znalostí a získání titulu, který jim snad zajistí větší šance na uplatnění na trhu práce. Pro ilustraci uvádím odpověď Karolíny:

„No rozhodně byly konkrétnější, než když jsem šla na bakaláře, to jsem vůbec netušila. Na magistra už jsem věděla, co čekat. Ale tak já šla na magistra hlavně kvůli tomu titulu, bakaláře má dneska každý. Takže jsem čekala, že budu v podstatě pokračovat v tom, co na bakaláři, budu zase psát eseje a číst a číst. Beru to prostě jako takový rozšíření toho, co už vim.“ (Karolína, 24 let, Plzeň)

Na Karolíně je vidět uvědomění si, že bakalářský titul je v dnešní době nedostatečný a pro lepší uplatnění na trhu práce je magisterský titul v podstatě nezbytný. O magisterském studiu již měla konkrétnější představy, než při nastupování na bakalářské studium, přičemž od něj očekávala rozšíření svých dosavadních znalostí.

Na základě odpovědí magisterských studentů jsem je mohla rozdělit do dvou skupin dle toho, jak na mě působili a jaký zájem o studium sociologie projevovali. Jedna skupina studentů byla velmi ambiciózní, jejich představy a očekávání od studia sociologie byly často velmi konkrétní. Zajímali se o daný obor ještě před tím, než ho šli studovat. Přípravovali se ke studiu, četli literaturu a celkově měli přehled. Mezi takové studenty patřila Anna z Plzně, která měla jasno ve svých představách již při nastupování na bakalářské studium, a to ji vydrželo i během studia magisterského:

„Představy jsem měla docela jasné, přeci si nebudu dávat přihlášku na obor, o kterém absolutně nic nevím. Zajímala jsem se dost. Četla jsem různé knížky, a když jsem pak nastupovala na bakaláře, tak mi bylo jasné, že napřed budu muset projít vývojem a historií sociologie a nebyla jsem tak překvapená jako většina mých spolužáků. Šla jsem si prostě za svým. Pokračování na magistra byla samozřejmost, vůbec jsem o tom nepřemýšlela.“ (Anna, 24 let, Plzeň)

Anna jasně ví, co chce a jde si za tím. Zjišťovala si informace o sociologii ještě před tím, než si vůbec dala přihlášku na tento obor, jelikož pro ni bylo nepřijatelné podat si přihlášku na obor, o kterém by nic nevěděla. Byla ke studiu připravena a nic ji nezaskočilo.

Oproti tomu stojí studenti, kteří zdaleka nebyli ke studiu sociologie tak připraveni a o sociologii tolik informováni. Často nastupovali na daný obor s tím, že vůbec nevědí, co čekat. Nic si nezjišťovali, o nic se nezajímali. Dalo by se říci, že jim to bylo jedno. Byli přijati na vysokou školu a to jim stačilo, i když o oboru sociologie nevěděli téměř nic jako např. Julie z Prahy:

„Tak když jsem nastupovala na bakaláře, tak jsem o sociologii nevěděla vůbec nic. Dala jsem si na ní přihlášku spíš jen jako takovou pojistku, kdyby nic jiného nevyšlo a taky že nevyšlo. No a tak jsem sem teda šla. Absolutně jsem netušila, co mě čeká a kolikrát jsem byla dost překvapená. (...) Na magistra jsem potom šla, protože už jsem to tak nějak chtěla celý dodělat a když už jsem se prokousala bakalářem, tak jsem si říkala, že už toho magistra doklepnu.“ (Julie, 25 let Praha)

Na první pohled je patrný rozdíl, oproti odpovědi Anny. Julie nebyla tolik ambiciózní a spíš než sociologii chtěla vystudovat vysokou školu jako takovou a získat magisterský titul. Sociologií víceméně proplouvala, ale žádný výrazný zájem podle mého nikdy neprojevila.

Z celé kapitoly vyplývá, že studenti nastupují na bakalářské studium sociologie často s tím, že se naučí lépe porozumět společnosti/lidem. Tyto odpovědi však byly předdefinovány a tak zůstává otázkou, na kolik se jedná skutečně o očekávání studentů a na kolik jsem je ovlivnila já. Magisterští studenti, kteří mají již bakalářské studium za sebou, nastupují na magisterské studium pouze s očekáváním, že si rozšíří své dosavadní znalosti. Mezi magisterskými studenty můžeme rozlišit dvě skupiny dle toho, jaký zájem o studium sociologie projevovali.

4.4 Bakalářské studium nyní magisterských studentů

Toto téma bylo řešeno, jak vyplývá z nadpisu, jen v rámci rozhovorů s magisterskými studenty. Zajímalo mě, jakých výsledků dosahovali magisterští studenti během svého bakalářského studia a jakých výsledků dosahují nyní, během studia magisterského. Dále, zda považují bakalářský titul ze sociologie za snadno získaný a jaký je podle nich rozdíl mezi bakalářským a magisterským studiem, pokud vůbec nějaký rozdíl spatřují.

Důležité je říci, že aniž bych studenty záměrně vybírala, všichni studenti nyní magisterského studia, studovali a získali bakalářský titul také na oboru sociologie. Všichni konverzační partneři tak pokračovali ve studiu sociologie a v mém výzkumném vzorku nebyl nikdo, kdo by studoval na bakalářské úrovni jiný obor.

Úvodní otázkou bylo, jakých studijních výsledků studenti dosahovali během svého bakalářského studia, jak by své výsledky zhodnotili. Pokud vezmu studenty v Plzni, nenašel se mezi nimi nikdo, kdo by své studijní výsledky hodnotil jako výborné či nadprůměrné nebo naopak špatné. Jelikož studenti pokračují ve studiu na magisterské úrovni, předpokládá se, že na bakalářském studiu špatné výsledky neměli. Většina studentů se vyjadřovala poměrně skromně a objevovaly se hlavně výrazy typu dobré, poměrně dobré či uspokojivé výsledky. Uvedu příklad Patrika, z jehož odpovědi můžeme vidět, že je výborným studentem, kterému na známkách záleží a trojka se u něj objevovala minimálně, avšak sám své výsledky hodnotí jako docela dobré:

„Moje výsledky. No, tak já bych řek, že zas tak špatný nebyly, řek bych docela dobrý. Nebo takhle, nepatřím mezi šprty, co by museli mít samý jedničky, ale občas se povedlo, že ten semestr byl bez trojky a dvojek bylo taky po skromnu. (...) Poslední semestr na bakaláři jsem třeba končil se dvěma dvojkama. Nemám nějaký výčítky, že to mohlo bejt lepší.“ (Patrik, 24 let, Plzeň)

Ani mezi studenty z Prahy se nenašel nikdo, kdo by své studijní výsledky hodnotil nějak nadprůměrně či výborně, stejně tak špatně.

Jediná Eliška hodnotila své výsledky jako velmi dobré a možná lepší, než výsledky spolužáků, když říká:

„Nechci vypadat, že se nějak chlubím a rozhodně si nechci nalepit nálepku šprt, ale když se kouknu na ostatní spolužáky, tak bych mohla říct, že oproti nim, možná ty moje výsledky byly lepší, než měli oni. Podle mě byly velmi dobré. (...) Myslím, že spousta mých spolužáků by ty jedničky mohla mít taky, ale oni se jdou radši bavit a zkouška počká, ale já se jdu učit a mám hotovo jako jedna z prvních a za slušné známky. Ale znovu říkám, nejsem šprt, jen se tomu věnuju.“ (Eliška, 23 let, Praha)

Z odpovědí vyplývá, že studenti magisterského studia hodnotí své studijní výsledky na bakalářské úrovni jako dobré či poměrně dobré. Po delším rozhovoru jsem však zjistila, že jsou mezi nimi studenti s výbornými výsledky, jen je sami tak nepopisují. Jediná, která se nebála říci, že její výsledky byly lepší, než výsledky ostatních, byla již zmiňovaná Eliška z Prahy.

Pozoruhodným zjištěním je, že nikdo z šestnácti studentů, se kterými jsem vedla rozhovor v roce 2013, nebyl na Erasmu, či jiném studijním pobytu. Většina z nich to zdůvodňovala tím, že nikdy nesebrali dostatek odvahy, nebo že by to přineslo jen komplikace. Pro ilustraci uvádím odpověď Dity z Prahy:

„Ne, nebyla jsem nikde. Je to asi dobrá zkušenost, co znám pár lidí, co byli, tak si to všichni chválili, ale já asi nejsem ten správný typ. Možná mi chybí odvaha a možná jsem prostě jen pohodlná.“ (Dita, 24 let, Praha)

Z Dityny odpovědi je patrné, že i když považuje studijní pobyt za dobrou zkušenost, sama na to odvahu nikdy nesebrala. Tímto argumentem se oháněla většina studentů, jak z Plzně, tak z Prahy. I přes to, že studenti považují studijní pobyt za přínosný, většina z nich na něj neodjede.

Jedinou studentkou, která byla na studijním pobytu, je Věra z Prahy, s níž jsem prováděla rozhovor v roce 2014, v rámci kontrolních rozhovorů. Věra byla jediná z mých konverzačních partnerů, která odvahu sebrala a na studijní pobyt odjela. Svůj pobyt si velmi pochvalovala,

návrat zpět do české školy zvládla naprosto bez problémů a Erasmus by doporučila všem svým spolužákům, jak sama říká:

„Byla jsem ve Španělsku a bylo to skvělé. Nový zkušenosti, nový lidi, nový styl výuky. Bylo toho hodně, ale dalo se to zvládnout a ta zkušenost za to stála. Když jsem se vrátila, tak jsem si dodělala asi jen dvě zkoušky, zbytek mi uznali, takže super a všem doporučuju.“ (Věra, 23 let, Praha)

Při porovnávání mezi bakalářským a magisterským studiem se studenti rozdělili do dvou skupin. Jedna část studentů považovala magisterské studium za stejné jako bakalářské, druhá část naopak viděla rozdíl. Od studentů jsem chtěla celkové porovnání studia z hlediska studijních výsledků, přístupu vyučujících, obtížnosti předmětů, nároků na studenty, apod. Studenti, kteří žádnou změnu nezaznamenali, argumentovali tím, že studium je pořád stejné, nic se nezměnilo, musí dělat pořád to samé, akorát jich je ve třídě méně. Počet studentů na magisterské úrovni se oproti bakalářskému stupni zmenšil v Plzni i v Praze. Mezi studenty, kteří žádnou výraznou změnu nezaznamenali, patří Lenka, která je v prvním ročníku magisterského studia v Plzni a říká:

„Když to porovnam, tak žádnou extra změnu nevidím. Pořád musím něco dělat, pořád musím něco psát a číst, stejně jako na bakaláři. Myslela jsem si, jak bude na magistrovi větší klid, ale opak je pravdou. Je nás tu míň, učitelé si nás víc pamatujou, nejde, abych se na něco vykašlala. Prostě zatím teda žádnou změnu nevidím, pořád jsem ve stejném tempu jako na bakaláři.“ (Lenka, 22 let, Plzeň)

Jelikož má Lenka pocit, že musí pracovat a připravovat se stále stejně jako během bakalářského studia, lze předpokládat, že nároky učitelů a požadavky na splnění předmětů jsou stále stejné. Tím, že je Lenka v prvním ročníku magisterského studia, je možné, že jen ještě nevypadla ze zajetému tempa a stále má pocit, že je toho hodně, i když už je počet předmětů nižší, než na bakalářském stupni.

Zástupcem druhé skupiny studentů, kteří změnu mezi bakalářským a magisterským studiem vidí, je Nikola, která studuje druhý ročník magisterského studia v Praze a říká:

„Jo, změnu vidím vlastně v podstatě ve všem. Je to, ale změna k lepšímu. Přejde mi, že teď na tom magistrovi, je to takový víc přátelštější, ti učitelé už na nás tolik neprskaj a dá se s nima víc domluvit, než na tom bakaláři. (...) Takže přístup učitelů se určitě zlepšil. Předmětů je taky míň a ono celkově, jak je nás tam míň, tak mi prostě přijde, že je to takový, jak bych to řekla, útulnější.“ (Nikola, 23 let, Praha)

Z odpovědi Nikoly můžeme vidět, že je studentů na magisterské úrovni méně a že i přístup učitelů se změnil. Celkově ji přijde magisterské studium uvolněnější a přátelštější, než studium bakalářské. Může to být způsobeno tím, že si již za tři roky studia zvykla na způsob výuky a na požadavky jednotlivých učitelů. Nebo to může být tím, že je předmětů méně, tudíž se nemusí tolik připravovat a tím pádem má pocit, že je studium uvolněnější.

Důležité je říci, že žádný ze studentů neviděl změnu k horšímu, jednalo se vždy o změnu k lepšímu. Nebyly zde žádné výrazné rozdíly mezi Plzní a Prahou, proto jsem rozdělení studentů do dvou skupin provedla v rámci celého výzkumného vzorku.

Na závěr této kapitoly se zabývám otázkou, zda studenti považují získání bakalářského titulu z oboru sociologie za snadné či nikoliv. Všichni studenti se shodli na tom, že získání bakalářského titulu snadné nebylo. V odpovědích se nejčastěji objevovalo, že oproti jiným oborům to možná snadnější bylo, ale že rozhodně nezískali nic zadarmo a značné úsilí studium sociologie vyžadovalo. Dobře to vystihuje odpověď Michaly z Prahy:

„Tak pro mě osobně to rozhodně snadný nebylo, ale asi záleží, z jakýho pohledu se na to člověk dívá. Když to srovnám třeba s medicínou, tak oproti ní to snadný bylo nebo rozhodně snadnější, ale zase pro mě osobně to nebylo bez námahy. Nebylo to tak, že bych tam občas šla, občas něco napsala a titul mi spadnul do kapsy, musela jsem se snažit, musela jsem něco dělat, každopádně to nebyla žádná brnkačka.“ (Michala, 25 let, Praha)

Z uvedené odpovědi můžeme vidět, že studenti si uvědomují, že jsou i těžší obory ke studování (např. medicína), ale zároveň nepřipouští, že by bakalářský titul ze sociologie byl zcela zadarmo.

Pokud shrnu celou kapitolu zaměřenou na bakalářské studium nyní magisterských studentů, lze říci, že většina z nich dosahovala výborných či velmi dobrých výsledků, ale sami je hodnotí jako dobré. Nikdo ze studentů, kromě Věry, nebyl na Erasmu či na jiném zahraničním studijním pobytu, většina z nich na to neměla dostatek odvahy. Při porovnávání mezi bakalářským a magisterským studiem se studenti rozdělili do dvou skupin, přičemž první skupina neviděla žádný rozdíl a druhá skupina viděla změnu k lepšímu. Žádný ze studentů nepovažoval magisterské studium za horší než bakalářské. Všichni studenti se shodli na tom, že titul ze sociologie nepochybně vyžaduje značné úsilí a v žádném případě nepředstavuje snadné získání.

4.5 Představy o uplatnění na trhu práce

Studium vysoké školy je jistě spojené s představami o pozdějším uplatnění na trhu práce. Bakalářských studentů jsem se ptala, jaké si představují s tímto oborem uplatnění na trhu práce a jaké jsou jejich představy o budoucím zaměstnání. Magisterských studentů jsem se ptala již konkrétněji, a to kam povedou jejich kroky po absolvování studia a v jakých oborech by chtěli pracovat. S tímto tématem souvisí moje třetí hypotéza, která se zaměřuje na to, zda jedinci studují sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce:

H3: Studenti v Praze studují častěji sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce, než studenti v Plzni.

Hypotéza byla testována a její výsledky můžeme vidět v následující tabulce.

Tabulka 3: Studium sociologie bakalářských studentů pro lepší uplatnění na trhu práce (v%). (N=118)

Studium sociologie pro lepší uplatnění	Kde studujete sociologii?		Celkem
	FF ZČU	FSV UK	
ANO	50.00	33.33	39.83
NE	50.00	66.67	60.17
Celkem	100.00	100.00	100.00
N	46	72	118

Pozn.: $\chi^2(1) = 3.2532, P = 0.071$

Z tabulky 3 můžeme vidět, že moje hypotéza potvrzena nebyla. Většina bakalářských studentů (66%) studujících v Praze nestuduje sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce, což znamená, že si možná myslí, že by našli lepší uplatnění s jiným oborem, než je sociologie. Studenti z Plzně se oproti tomu rozdělili přesně na půl, kdy jedna polovina studuje sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce a druhá nikoliv. V tomto případě lze říci, že studenti v Plzni studují častěji sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce, než studenti v Praze. Dalo by se říci, že studenti z Prahy jsou, oproti studentům z Plzně, skeptičtější ohledně hledání budoucího zaměstnání s oborem sociologie.

Třetí hypotéza mě inspirovala k další otázce a to, zda jedinci studují vysokou školu jako takovou pro lepší uplatnění na trhu práce. Jak vyplývá z tabulky 4, je tomu opravdu tak. Většina studentů z Plzně i z Prahy odpověděla kladně. Tudíž se dá říci, že studenti studují pro lepší uplatnění na trhu práce spíše vysokou školu jako takovou, než přímo sociologii.

Tabulka 4: Studium vysoké školy bakalářských studentů pro lepší uplatnění na trhu práce (v%). (N=118)

Studium vysoké školy pro lepší uplatnění	Kde studujete sociologii?		Celkem
	FF ZČU	FSV UK	
ANO	82.61	84.72	83.90
NE	17.39	15.28	16.10
Celkem	100.00	100.00	100.00
N	46	72	118

Pozn.: $\chi^2(1) = 0.0928$, $P = 0.761$

Z tabulky 4 můžeme vyčíst, že naprostá většina studentů (84%) v Plzni i v Praze studuje vysokou školu pro lepší uplatnění na trhu práce. Jen 16% studentů označilo odpověď „ne“. V tomto případě nenastaly žádné výrazné rozdíly mezi Plzní a Prahou. Což jen dokazuje, že dnešní mladí lidé si uvědomují důležitost vysoké školy pro pozdější uplatnění na trhu práce. Tento zájem o vysoké školy je důsledkem i rostoucího počtu studentů na vysokých školách, kdy zatímco ve školním roce 1985/1986 studovalo na českých vysokých školách 87,7 tisíc studentů, ve školním roce 1997/1998 už to bylo 145,1 tisíc studentů (Fialová 2000: 38). Ve školním roce 2012/2013 studovalo na českých veřejných vysokých školách 302 tisíc studentů (ČSÚ 2013).

Nyní už se dostáváme k představám studentů o budoucím zaměstnání. Nejprve se zaměřím na bakalářské studenty, jimž jsem v rámci dotazníkového šetření pokládala otázku, jaké jsou jejich představy o budoucím zaměstnání, přičemž studenti vybírali z předdefinovaných odpovědí a mohli označit i více možností. V tabulce 5 se můžeme podívat na výsledky.

Tabulka 5: Představy o budoucím zaměstnání (v %). (N=118)

Jaké jsou Vaše představy o budoucím zaměstnání?	FF ZČU	FSV UK	Celkem
Komerční výzkumná agentura	39.13	47.22	44.06
Instituce akademického výzkumu	23.91	34.72	30.51
Veřejná správa	19.57	20.83	20.34
Nezisková organizace	10.87	33.33	24.58
Vyučovat sociologii	13.04	19.44	16.95
Obor, kde využiji sociologii	30.43	29.17	29.66
Získám titul a tím lepší postavení na trhu práce	32.61	29.17	30.51
Nebudu se živit sociologií	21.74	20.83	21.20
Nemám představu	13.04	15.28	14.41
N	46	72	118

Pozn.: $\chi^2(8)=5.9831$, $P=0.649$

V tabulce 5 můžeme vidět, že studenti v Plzni i v Praze chtějí v budoucnu nejvíce pracovat v komerční výzkumné agentuře (44%). Práci v komerční agentuře by volilo 39% studentů z Plzně a 47% studentů z Prahy. Vyšší procento u pražských studentů může být způsobeno tím, že v Praze sídlí většina komerčních agentur a studenti z Prahy mají větší možnost na uplatnění, než studenti v Plzni, kde je komerčních výzkumných agentur velmi málo. V celkovém pořadí skončily na druhém místě dvě možnosti: pracovat v institucích akademického výzkumu a získat titul a tím lepší postavení na trhu práce. Co se týká institucí akademického výzkumu, byla tato možnost volena především studenty z Prahy (35%), mezi studenty z Plzně se tato možnost objevila ve 24%. Rozdíl může být opět způsoben tím, že v Praze je mnohem více institucí akademického výzkumu a studenti v Praze mají širší možnosti na

uplatnění v těchto institucích, než studenti v Plzni. U studentů z Prahy se možnost pracovat v institucích akademického výzkumu objevovala hned za prací v komerční agentuře. Zatímco studenti v Plzni označili tuto možnost až jako čtvrtou nejčastější. U studentů v Plzni skončila na druhém místě již zmiňovaná možnost získat titul a tím lepší postavení na trhu práce, která byla i druhá celkově. Zde bylo procento zastoupení naopak vyšší u studentů v Plzni (33%), oproti studentům v Praze (29%). Nabízí se vysvětlení, že studenti v Plzni nemají příliš konkrétní představy o svém budoucím zaměstnání a studium sociologie berou jako možnost, jak získat titul a tím lepší postavení na trhu práce. Kdežto studenti v Praze mají představy konkrétnější. Třetí nejčastěji označovanou odpovědí byla možnost: pracovat v oboru, kde využijí sociologii (30%). Zde bylo procentuální zastoupení mezi studenty z Plzně a Prahy téměř vyrovnané. Vysvětlení může být stejné, jako v předchozím případě. Je mnoho studentů, z Plzně i z Prahy, kteří nevědí konkrétně, co by chtěli vykonávat za povolání a tak volí obecné odpovědi, jako je například možnost pracovat v oboru, kde využijí sociologii.

Poté už se představy plzeňských a pražských studentů příliš nelišily. Výrazný rozdíl nastal akorát u možnosti pracovat v neziskové organizaci. Zde bylo výrazně vyšší zastoupení studentů z Prahy (33%), mezi studenty z Plzně to bylo jen 10%. Odpověď je podle mého názoru stále stejná. V Praze je větší počet, jak komerčních agentur, tak institucí akademického výzkumu, tak neziskových organizací. Studenti z Prahy mají na výběr širší spektrum uplatnění s oborem sociologie, než studenti z Plzně. Samozřejmě mohou jít plzeňští studenti za prací do Prahy, ale ve svém městě nemají příliš možností na uplatnění v komerčních agenturách či neziskových organizacích. Z mého výzkumného vzorku by se dalo říci, že studenti v Praze mají konkrétnější představy o svém budoucím zaměstnání, než studenti v Plzni. Může to být však způsobeno jen tím, že v Praze mají studenti širší spektrum možností pro uplatnění, než studenti v Plzni. Studenti v Plzni mají představy o budoucím zaměstnání více obecnější. Objevovali se však studenti, kteří označili všechny

předdefinované možnosti, což dokazuje, že zatím příliš nevědí, co by chtěli v budoucnu vykonávat za zaměstnání a mé možnosti je jen inspirovali. Zůstává zde mnoho otázek, které by si zasloužily hlubší zkoumání, na které však nemám prostor.

Nyní se přesunu k magisterským studentům a jejich představám ohledně budoucího zaměstnání. Nejprve se však zaměřím na to, proč pokračovali ve studiu na magisterské úrovni, co je k tomu vedlo. Na základě odpovědí jsem rozdělila studenty do dvou skupin, kdy studenti v jedné skupině svým magisterským studiem oddálili nástup do práce a studenti z druhé skupiny chtějí získat magisterský titul, jelikož ho považují za ukončení vysokoškolského studia. Studenti doplňovali větu: Šel jsem studovat na magisterské úrovni, protože...

„Protože jsem ještě nechtěla do práce. Pořád totiž nevím, co chci vlastně dělat. To bylo asi tím hlavním důvodem a potom taky to, že nečekám, že by na mě někde čekali s otevřenou náručí, takže dva roky k dobru prostě.“ (Dita, 24 let, Praha)

„Protože jsem chtěla získat titul magistr. Myslím si, že v dnešní době je to hodně důležitý, protože bakalář je dneska každé, je to něco jako dřív maturita, takže když chce být člověk trochu lepší, musí mít aspoň toho magistra.“ (Karolína, 24 let, Plzeň)

Z odpovědí Dity a Karolíny je patrné, že studenti často svým studiem oddalují nástup na pracovní trh, jelikož sami nevědí, co by chtěli dělat anebo si jen chtějí prodloužit studentský život. Na druhou stranu je studenty magisterský titul vnímán jako skutečné ukončení vysokoškolského studia, kdy argumentují tím, že bakalářský titul má dnes téměř každý.

Po absolvování magisterského studia, chtějí ve studiu pokračovat pouze dvě studentky. Ostatní studenti chtějí již své studium ukončit a hledat si zaměstnání. Zde nastává poměrně zajímavý moment, jelikož velká část studentů, i přes to, že již ve studiu nechce pokračovat, stále netuší, kam povedou jejich kroky a jaké zaměstnání by chtěli vykonávat. Dobře to můžeme vidět na odpovědi Zdeňky:

„No to je právě ten problém. Já se už hrozně těším až budu mít ten diplom v ruce a bude po všem, ale na druhou stranu, to je jenom začátek. Tim nastává ten opravdový život, kterýho se na jednu stranu nemůžu dočkat, ale na druhou stranu vůbec nevím, co budu dělat. Kam si pošlu ten životopis a kde nakonec skončím. Sociologie není vyhraněná jako třeba medicína že jo, jsem doktor, je to jasný, ale co jsem já? Sociolog? (...) Takže napíšu životopisy a budu je posílat všude možně a uvidí se, kde nakonec skončím.“ (Zdeňka, 23 let, Plzeň)

Zdeňka dobře vystihla, že studenti často absolutně netuší, kam povedou jejich kroky po absolvování studia. Sociologie není vyhraněná a studenti často nevědí, kam vlastně jít, co by chtěli vykonávat za povolání. I přes to, že již ve studiu nechtějí pokračovat a těší se, až ho úspěšně dokončí, velká část z nich neví, co bude dál. A to je podle mého názoru otázka k zamyšlení pro vedoucí kateder sociologie, jelikož jejich studenti by měli vědět, kam jít.

Konkrétněji o svých plánech do budoucna dokázali mluvit jen Hanka, která již nyní chodí na brigádu do reklamní agentury a Jakub, mezi jehož zájmy patří politika a sport:

„Já už teď chodím na brigádu do jedné reklamky, pomáhám jim vymyšlet různé slogany a navrhovat třeba letáky, co by na ty lidi mohlo zapůsobit a tak. A jelikož jsem tam už poměrně dlouho, nabídli mi, že po škole u nich můžu nastoupit natrvalo. Takže já mam celkem jasno.“ (Hanka, 24 let, Praha)

„Mě vždycky bavila politika, takže bych chtěl někam do strany a pomáhat jim s předvolebními výzkumy nebo s lidma celkově. Jak na ně zapůsobit, co jim nabídnout, na co ty lidi letí a tak. Prostě jim dělat takovýho rádce a využít k tomu trochu tu sociologii taky. No, a když se nedostanu do strany, tak to půjdu zkusit někam ke sportu, ten mě taky hodně baví, věnovat se třeba sociologii sportu.“ (Jakub, 24 let, Plzeň)

Jediní tito dva studenti dokázali být trochu konkrétnější a měli alespoň představu, kam povedou jejich kroky po ukončení studia. Avšak byli jen dva z 24, což je podle mého názoru hodně málo.

Většina studentů bude rozesílat životopisy do oborů jako je reklama, marketing a výzkum. Někteří dále uváděli veřejné správy,

magistráty nebo média. Svým budoucím zaměstnavatelům budou absolventi nejčastěji nabízet schopnost komunikace s lidmi, sběr dat a ochotu učit se novým věcem. Najdou se však i studenti, kteří jsou k sobě kritičtí a říkají, že v podstatě nic neumějí, jako například Nikola:

„(..), když to tak vezmu, tak já vlastně umím od všeho kousek a nic pořádně. Chodila jsem na všeobecné gymnázium, kde jsem se na nic nezaměřila. Takže můžu nabídnout sociologii, ale vždyť dneska ani nikdo pořádně neví co to je. (...) Docela mě to trápí, protože kdybych byla třeba ajťák, tak jsem za vodou, ale to bohužel nejsem.“
(Nikola, 23 let, Praha)

Na Nikole je patrné, že jí otázka budoucího zaměstnání poměrně trápí. Jelikož absolvovala všeobecné gymnázium, má pocit, že se nenaučila nic konkrétního. Svým potenciálním zaměstnavatelům by mohla nabídnout sociologii, ale vyjadřuje jisté obavy, že mnoho lidí dnes ani neví, co sociologie je.

Jelikož v dotazníkovém šetření s bakalářskými studenty byla nejčastěji označována práce v komerční výzkumné agentuře, ptala jsem se také magisterských studentů, zda by chtěli pracovat ve výzkumné agentuře. Většina z nich se shodla na tom, že ano. Avšak oproti bakalářským studentům si již uvědomovali, že získat práci ve výzkumné agentuře není tak jednoduché.

Do scénáře kontrolních rozhovorů v roce 2014 jsem přidala otázku: Co odpovídáte na otázku: „Co z tebe bude?“ a „Co budeš jednou dělat?“. Jelikož sama slýchávám tuto otázku poměrně často a kolikrát nevím, co odpovědět, zeptala jsem se i ostatních studentů sociologie. Nebylo pro mě žádným překvapením, že většina z osmi studentů si s otázkou také často neví rady. Poměrně výstižně odpověděla Tereza z Plzně:

„Ježiš to je otázka na kterou už jsem pomalu alergická. Já sama nevím, natož to vysvětlovat ostatním. Ale když se někdo zeptá, tak říkám, že budu prostě sociolog a budu pracovat ve výzkumné agentuře anebo někde, kde budou potřebovat sbírat data a většinou to stačí (smích).“ (Tereza, 24 let, Plzeň).

Z odpovědi Terezy můžeme vidět, že se sama touto otázkou zabývá a volí univerzální odpověď, která toho na jednu stranu moc neřekne, ale na druhou tázajícího uspokojí. Studenti uváděli, že se s touto otázkou setkávají poměrně často a že kolikrát neví, co mají odpovídat. Jeden student zmiňoval, že pod povoláním sociolog si nikdo nepředstaví nic konkrétního, není to stejné jako u lékaře či právníka a proto tolik otázek ohledně budoucího zaměstnání. Na druhou stranu studenti hovořili o tom, že si již zvykli, že je otázka provází během celého jejich studia sociologie.

Co se týká budoucího zaměstnání, studenti nemají moc jasnou představu o tom, co budou vykonávat za zaměstnání. Konkrétní představy nemají dokonce ani studenti magisterského studia, kteří již své studium končí a měli by mít jasno v tom, co chtějí dělat, opak je však pravdou. Studenti bakalářského studia v dotaznících hojně uváděli, že by chtěli pracovat v komerční výzkumné agentuře. Magisterští studenti by pracovní pozici ve výzkumné agentuře také neodmítli, ale byli si vědomi toho, že získat zaměstnání ve výzkumné agentuře není tak jednoduché. Většina z nich si tak bude posílat životopisy do reklamních agentur, veřejných správ nebo médií.

4.6 Zhodnocení studia sociologie očima studenta

V poslední kapitole své práce představuji, jak vidí studenti své studium sociologie, co jim studium vzalo a dalo a co si z něj odnesou. Jedná se v podstatě o celkové ohlédnutí studenta za svým studiem. Téma bylo rozebíráno jen s magisterskými studenty v rámci rozhovorů.

Na úvod je důležité zmínit, že všichni studenti mluvili o svém dosavadním studiu sociologie kladně a žádný student nelitoval toho, že šel sociologii studovat. Jako například Aneta:

„Ne, nelituju. To bych tu asi nebyla pět let, kdybych litovala. Sociologie je určitě zajímavá věda a rozhodně mi něco dala, není čeho litovat. Když jsem nastupovala

tenkrát na bakaláře, tak jsem jistý pochyby měla, ale ty mě během studia přešly a rozhodně to nebyl zahozenej čas. Sice se sociologie asi neřadí mezi top obory, ale já jsem ráda, že jsem ji vystudovala.“ (Aneta, 24 let, Plzeň)

V podobném duchu se nesly všechny ostatní odpovědi. Nikdo nelitoval toho, že šel studovat sociologii. Někteří mluvili o tom, že studium nebylo snadné nebo že uvažovali o ukončení studia, ale nakonec vydrželi a jsou rádi. Několikrát bylo zmíněno, že ze začátku jim přišlo studium poměrně nudné, ale s přibývajícím ročníky bylo zajímavější a lepší.

Magisterští studenti si ze svého studia sociologie odnesou hlavně pochopení, ať už společnosti jako takové, nebo lidského chování. Na tuto otázku byly odpovědi opravdu různorodé. Jediné, co se v nich poměrně často opakovalo je pochopení. Zde uvádím odpověď, která to dobře vystihuje:

„Asi nějaký porozumění nebo pochopení společnosti a lidí jako takových. Dneska už některý problémy ve společnosti vidím třeba úplně jinak. Taky nemám takový předsudky, (...) Vidím co je ve společnosti problémů, se kterýma však jen sama nemůžu něco dělat. To by museli chtít všichni. Prostě mi sociologie otevřela oči.“ (Kamila, 25 let, Praha)

Z odpovědi Kamily můžeme vidět, že sociologie svým způsobem každého studenta ovlivnila, ukázala mu jiný pohled na svět či ho donutila začít vnímat věci, které před tím neviděl.

Studenti byli během svého studia několikrát mile i nemile překvapeni. Mile především sami sebou a svými výkony a nemile přístupem učitelů či nároky na splnění jednotlivých předmětů. Někteří studenti byli zklamaní, že se hned od prvního semestru studia neučili o společnosti, ale že si museli projít historickým vývojem sociologie a jednotlivými sociologickými teoriemi. Pro ilustraci lze uvést odpověď Jany z Plzně:

„Obojí. Mile jsem překvapila samu sebe a nemile mě překvapili učitelé a přehnané nároky některých z nich. Když jsem šla první den z bakaláře, tak jsem doma brečela. (...) Oproti gymplu to byl prostě šok, nikoho jsme nezajímali, všem jsme

byli jedno, ten přístup byl prostě hroznej. (...) Ale pak jsem si na to v rámci možností zvykla, dělala jsem jen to, co jsem fakt musela a dopracovala to až na magisterský studium. Ze sebe mam fakt radost, překonala jsem samu sebe.“ (Jana, 25 let, Plzeň).

Z Janiny odpovědi je patrné, že oproti gymnáziu, kde maturovala, bylo studium na vysoké škole zcela odlišné, což ze začátku těžce nesla. Chvíli ji trvalo, než si zvykla na nový styl výuky a způsob domácí přípravy. Ve finále však měla sama ze sebe radost.

Dále jsem se studentů ptala, co jim studium sociologie dalo a vzalo, když se zpětně ohlédnou. Četná skupina studentů se téměř jednoznačně shodla na tom, že jim studium sociologie vzalo hlavně čas a kus života. Dalo jim pak dobré přátele, zkušenosti a vědomosti, které se budou snažit využít pro své zaměstnání.

Na závěr rozhovorů a vlastně celého výzkumu, jsem studentům položila otázku, jak jsou spokojeni s katedrou sociologie na své univerzitě. Co by změnili a co naopak chválí. Otázku jsem pokládala jen v rámci kontrolních rozhovorů v roce 2014. Nikdo z osmi studentů neřekl, že je nespokojený, i když se našli studenti, kteří váhali a nakonec odpověděli např. takto:

„Tak jsem i nejsem. To je těžký. Rozhodně bych měl být spokojenej s tím, že mi umožnili studovat a získat bakalářskej titul. Studium proběhlo celkem v pohodě, takže asi by vyhrála spokojenost. Na druhou stranu ale zase ten celkovej přístup někdy nic moc. Takovej nezájem prostě. Kolikrát jsme se něco dozvěděli až na poslední chvíli a ta informovanost prostě vážla.“ (Martin, 23 let, Praha)

Z jeho odpovědi můžeme vidět, že co se týká studia, jako takového, je s katedrou sociologie spokojený. Jediné, co by katedře vytknul, je malá informovanost vůči studentům. Celkově byli studenti z Prahy s katedrou sociologie poměrně spokojeni.

Stejná situace nastala i u studentů z Plzně. Nikdo neřekl, že je nespokojený. Většina studentů vyjádřila určitou míru spokojenosti, i když se objevovaly i výtky. Stejně jako u studentů v Praze, i zde se objevovaly

výtky vůči informovanosti studentů ze strany katedry. Vesměs však byli studenti spokojeni, jako např. Petra, která říká:

„Jo jsem spokojená, tak mohlo by to být lepší, ale kde je to dneska ideální. Všude si na něco stěžují. Vystudovala jsem celkem bez problémů, všechno jsem zvládla. Je fakt, že někdy jsme dlouho čekali, než nám byly poskytnuty nějaké informace, ale tak to se dá odpustit. A pak akorát přístup učitelů někdy, že nepřišli třeba na přednášku nebo jsme na opravení testu čekali tejdén a tak, ale to jsou v podstatě všechno maličkosti.“ (Petra, 24 let, Plzeň)

Z odpovědi je patrné, že je Petra spokojená, žádné závažné problémy během jejího studia nenastaly a veškeré potřebné informace nakonec včas získala. Zároveň si uvědomovala, že ideální katedra dnes asi neexistuje a všude si studenti najdou něco, co by mohli vytknout.

Pokud to celé shrnu, tak ani jeden magisterský student nelitoval studia sociologie a své studium hodnotil kladně. Magisterští studenti si ze studia sociologie odnesou hlavně pochopení společnosti a lidského chování jako takového. Ve většině případů studenti během svého studia překvapili mile sami sebe a nemile je překvapily přístupy některých vyučujících a přehnané nároky na splnění předmětů. Studium sociologie v podstatě všem studentům vzalo hlavně čas a kus života a dalo vědomosti, kritické myšlení a v neposlední řadě dobré přátele.

5 ZÁVĚR

V rámci mé diplomové práce jsem se snažila představit, jaké mají studenti sociologie v Plzni a v Praze představy a očekávání o studiu tohoto oboru. Důležité je vzít v potaz, že můj výzkumný vzorek není reprezentativní a nelze tak výsledky zobecnit na všechny studenty sociologie v Plzni a v Praze. Prezentované výsledky se týkají jen mého výzkumného vzorku.

Během výzkumu i samotné prezentace výsledků jsem se snažila postupovat systematicky. Začínala jsem tím, jaké okolnosti a motivace vedou studenta k podání přihlášky a jak dojde k výběru oboru sociologie. Následně, co studenti od studia sociologie očekávají, jaké jsou jejich představy a jak se tyto představy během studia naplňovaly. Další je jejich představa o uplatnění na trhu práce, kdy bakalářští studenti líčí, jaké očekávají s tímto oborem uplatnění a jaké povolání by chtěli vykonávat. Magisterští studenti popisují již konkrétněji, kam povedou jejich kroky po absolvování studia, do jakých oborů si budou posílat životopisy a zda již vědí, kde by chtěli pracovat. Magisterských studentů jsem se navíc ptala na jejich bakalářské studium, kdy studenti vzpomínali a zpětně hodnotili své studium. Na závěr jsem po magisterských studentech požadovala celkové zhodnocení studia sociologie. Co jim studium dalo a vzalo, co si z něj odnesou a co je během studia mile či nemile překvapilo.

Co se týká okolností vedoucích jedince ke studiu na vysoké škole, z mého výzkumu vyplynulo, že studenti v Praze se na obor sociologie hlásí nejčastěji z víceletého gymnázia, zatímco studenti v Plzni jsou nejčastěji absolventi střední odborné školy. Tímto zjištěním se potvrdila moje první hypotéza, která předpokládala, že studenti v Praze budou ve větší míře absolventy gymnázií, než studenti v Plzni. Stejně tak se potvrdila i má druhá hypotéza, která předpokládala, že matky studentů v Praze budou mít ve větší míře vysokoškolské vzdělání, než matky studentů v Plzni. Rozdíl byl značný, zatímco v Praze mělo vysokoškolské vzdělání 44% matek studentů, v Plzni to bylo jen necelých 20%. Co se

týká samotné motivace ke studiu, bakalářskými studenty bylo nejčastěji zmiňováno humanitní zaměření oboru, vlastní rozhodnutí a zájem o tento obor. U magisterských studentů to již tak jasné nebylo, ale jejich odpovědi lze rozdělit do třech kategorií, které lze nazvat stejně jako u bakalářských studentů: humanitní zaměření, zájem o daný obor a vlastní rozhodnutí. V rámci rozhovorů s magisterskými studenty jsem se zajímala také o to, proč šli studovat do Plzně či Prahy. Jejich odpovědi jsem mohla opět rozdělit do dvou skupin, kdy jedna skupina byla zastoupena jedinci, kteří v daném městě žijí a druhou skupinu představovali jedinci, kteří šli do daného města na popud rodiny či někoho blízkého.

Následují představy a očekávání spojené se studiem sociologie. Bakalářští studenti nejčastěji očekávali, že se naučí lépe porozumět lidem/společnosti a následně se budou zabývat sociálními problémy. Magisterští studenti si dobře pamatovali na své představy a očekávání při nástupu na bakalářské studium, přičemž dodávali, že často byly velmi nejasné a zcela jiné, než realita. Na magisterské studium studenti nastupovali s již jasnou představou a očekávali, že si v rámci magisterského studia rozšíří své dosavadní znalosti získané na bakalářské úrovni. Mezi studenty jsem mohla rozlišit dvě skupiny studentů, přičemž jedna část studentů byla velmi ambiciózní, popisovali, jak se na studium sociologie připravovali, zjišťovali si informace a věděli, do čeho jdou. Druhá skupina studentů, oproti tomu, moc zájem neprojevovala, před započatím studia sociologie si žádné potřebné informace nezjišťovala a často nevěděla, co je vlastně čeká.

Co se týká bakalářského studia nyní magisterských studentů, dospěla jsem k závěru, že většina studentů hodnotí své studijní výsledky jako dobré či uspokojivé, přičemž se najdou studenti, jejichž výsledky byly výborné, ale oni sami je takto nenazvali. Kromě jedné studentky, nebyl nikdo na žádném zahraničním studijním pobytu. Většina studentů nesebrala dostatek odvahy nebo za tím viděli jen komplikace ve studiu. Při porovnání mezi bakalářským a magisterským studiem se studenti rozdělili do dvou skupin, kdy jedna skupina žádný rozdíl neviděla a druhá

ano. Nikdo ze studentů však neviděl změnu k horšímu. Zároveň se všichni studenti shodli, že získání titulu ze sociologie nebylo snadné a stálo značné úsilí.

Další kapitola se věnuje představám o uplatnění na trhu práce. Jak studenti z Plzně, tak studenti z Prahy chtějí v budoucnu nejčastěji pracovat v komerční výzkumné agentuře. Magisterských studentů jsem se ptala, zda by také chtěli pracovat ve výzkumné agentuře, jako bakalářští studenti. Většina se shodla na tom, že ano, i když si byli vědomi toho, že získat práci ve výzkumné agentuře nebude snadné. Velká část magisterských studentů stále netuší, kam přesně povedou jejich kroky po absolvování studia. Většina z nich bude posílat životopisy do oborů jako je reklama, marketing a výzkum. V rámci této kapitoly byla testována moje třetí hypotéza, která předpokládala, že studenti v Praze studují sociologii častěji pro lepší uplatnění na trhu práce, než studenti v Plzni. Tato hypotéza se nepotvrdila, jelikož se ukázalo, že většina studentů z Prahy nestuduje sociologii pro lepší uplatnění na trhu práce, zatímco studenti v Plzni se rozdělili přesně napůl. Z mého výzkumu vyplynulo, že studenti studují pro lepší uplatnění na trhu práce častěji vysokou školu jako takovou, než konkrétně sociologii.

Na závěr své práce jsem se věnovala zhodnocení studia sociologie očima studenta. Žádný ze studentů svého studia nelitoval. Ze sociologie si odnesou hlavně pochopení společnosti a lidského chování. Studium sociologie studentům vzalo především čas a dalo jim nové znalosti, porozumění, kritické myšlení a nové přátele.

Z mého výzkumu vyplynulo, že obor sociologie je studenty vnímán tak, že je nepřipravuje pro konkrétní zaměstnání. Toto zjištění by mohlo být inspirací pro představitele kateder sociologie. Konkurenceschopnost by mohlo posílit doplnění nabídky o kurzy nabízející získání konkrétních znalostí a dovedností využitelných ve zvolených povoláních.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Brinkworth, Russell; McCann, Ben; Matthews, Carol; Nordström, Karin. 2009. „First Year Expectations and Experiences: Student and Teacher Perspectives“. *Higher Education* 58 (2): 157-173.

Burdová, Pavla; Matějů, Petr; Procházková, Ivana. 2003. „Skryté stránky přijímacího řízení na vysoké školy.“ Pp. 33-64 in Matějů, Petr; Straková, Jana (eds.). *Vyšší vzdělání jen pro elitu?* Praha: Institut pro sociální a ekonomické analýzy.

Creswell, W. John. 2003. *Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Second Edition. SAGE Publications.

Creswell, W. John; Plano Clark, L. Vicki. 2011. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second edition. SAGE Publications.

Český statistický úřad [online]. 2013. Veřejná databáze – Školství, kultura, zdravotnictví: Školská zařízení [cit. 20.4.2015]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=VZD6010UC&&kapitola_id=17.

Descy, Pascaline; Tessaring, Manfred (eds.). 2002. *Training and learning for competence. Second report on vocational training research in Europe: executive summary*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Disman, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Fialová, Ludmila. 2000. „Mladí lidé v rodině.“ Pp. 29-43 in Fialová, Ludmila; Hamplová, Dana; Kučera, Milan; Vymětalová Simona. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství.

File, Jon; Weko, Thomas; Hauptman, Arthur et al. 2006. *Tématické hodnocení terciárního vzdělávání v České republice: zpráva hodnotitelů*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství.

Havlík, Radomír; Koťa, Jaroslav. 2011. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.

Hendl, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hendrichová, Jana; Čerych, Ladislav. 1997. *Terciární vzdělávání ve vyspělých zemích: vývoj a současnost*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání

Hofman, W.H. Adriaan; Steijn, A.J. 2003. „Students or Lower-Skilled Workers? „Displacement“ at the Bottom of the Labour Market.“ *Higher Education* 45 (2): 127-146.

Jandourek, Jan. 2003. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál.

Jeřábek, Hynek. 1992. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kalous, Jaroslav; Veselý, Arnošt. 2006. „Transformace české společnosti a výzvy společnosti vědění.“ Pp. 23-32 in Kalous, Jaroslav; Veselý, Arnošt (eds.). *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum.

Katrňák, Tomáš; Fučík, Petr. 2010. *Návrat k sociálnímu původu. Vývoj sociální stratifikace české společnosti v letech 1989 až 2009*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury: Masarykova univerzita.

Keller, Jan; Tvrdý, Lubor. 2008. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Kleňhová, Michaela; Vojtěch, Jiří. 2007. *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*. Praha: NÚOV.

Koucký, Jan; Voříšek, Petr; Zelenka, Martin. 2008. „Absolventi vysokých škol na pracovním trhu.“ *AULA* 16 (2): 1-10.

Matějů, Petr; Simonová, Natalie. 2003. „Czech Higher Education Still at the Crossroads.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 39 (3): 393-410.

Matějů, Petr; Simonová, Natalie; Straková, Jana. 2005. „Výzkum studentů prvních ročníků vysokých škol v České republice.“ Pp. 85-149, 225-243 in Simonova, Natalie; Matějů, Petr (eds.). *České vysoké školství na křižovatce*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Matějů, Petr a kol. 2009. *Bílá kniha terciárního vzdělávání*. Praha: MŠMT.

Menclová, Lenka; Baštová, Jarmila. 2005. *Vysokoškolský student v České republice roku 2005: řešeno v rámci programu výzkumu a vývoje MŠMT „Výzkum pro státní správu“*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství.

Pabian, Petr. 2010. „Od elitního přes masové k univerzálnímu terciárnímu vzdělávání: konceptuální rámec.“ Pp. 14-26 in Prudký, Libor; Pabian, Petr; Šima, Karel. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada.

Prudký, Libor. 2010. „Studenti v procesech univerzalizace terciárního vzdělávání.“ Pp. 27-59 in Prudký, Libor; Pabian, Petr; Šima, Karel. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada.

Prudký, Libor; Pabian, Petr; Šima, Karel. 2010. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada.

Průša, Josef. 2004. „Terciární vzdělávání na prahu 3. tisíciletí.“ Pp. 31-40 in Demjančuk, Nikolaj (ed.). *Univerzita v novém miléniu*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Rýdl, Karel. 2006. „Historický vývoj českého vzdělávání do roku 1989.“ Pp. 7-22 in Kalous, Jaroslav; Veselý, Arnošt (eds.). *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum.

Ryška, Radim; Zelenka, Martin. 2011. „Charakteristiky vysokoškolského vzdělávání a profesní úspěch.“ *ORBIS SCHOLAE* 5 (1): 71-94.

Simonová, Natalie. 2011. *Vzdělanostní nerovnosti v české společnosti. Vývoj od počátku 20. století do současnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Šebková, Helena. 1996. „Access to Higher Education in the Czech Republic.“ *European Journal of Education* 31 (3): 273-288.

Šebková, Helena (ed.). 2006. *Tertiary Education in the Czech Republic. Country Background Report for OECD Thematic Review of Tertiary Education*. Praha: Centre for Higher Education Studies

Šima, Karel. 2010. „Výzkum v terciárním vzdělávání.“ Pp. 84-106 in Prudký, Libor; Pabian, Petr; Šima, Karel. *České vysoké školství. Na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Praha: Grada.

Šťastná, Věra. 2006. „Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání.“ Pp. 127-143 in Kalous, Jaroslav; Veselý, Arnošt (eds.). *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum.

Trbanc, Martina. 1995. „Employment Opportunities for University Graduates in Slovenia.“ *European Journal of Education* 30 (1): 49-63.

Tuček, Milan. 1996. „Vzdělání a kvalifikace.“ Pp. 39-54 in Machonin, Pavel; Tuček, Milan a kol. *Česká společnost v transformaci. K proměně sociální struktury*. Praha: SLON

Vlk, Aleš. 2006. „Aktuální problémy v terciárním vzdělávání ČR.“ Pp. 95-108 in Kalous, Jaroslav; Veselý, Arnošt (eds.). *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum.

Zelenka, Martin. 2008. *Přechod absolventů škol ze vzdělávání na pracovní trh*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

7 RESUMÉ

The main objective of this research was to determine what ideas and expectations to students of sociology. These ideas and expectations for students were examined in the first and second year of the bachelor's degree and master's degree students studying sociology in Plzen and Prague. I use the mix method design of research. This design is based on quantitative and qualitative methods. I conducted a survey with students of the first and second year of bachelor's degree of sociology. With students of master's degree was conducted a semi-structured interviews. I was mostly interested in their motivation to studying sociology, their ideas and expectations about studying of this discipline and in their expectations regarding labour market.

My research shows that the main motivation of students to studying sociology is humanities focus of this discipline. Furthermore it is interested in the field and their own decision. I also showed that bachelor's student want in the future have employment in a research agency. Master's students did not have any concrete ideas about their future employment. They will send their CV's to fields such as advertising, marketing and research.

Finally, in my work master's students evaluate their bachelor's degree. Each student did not regret their studying of sociology. Most of the students evaluate their bachelor's degree like good, but there were excellent students. Only one student was in the foreign study stay. Sociology gave them the understanding of society and human behaviour and took them particularly time.

The analysis of my research did not show any significant differences between students of sociology from Plzen and Prague. In most cases and opinions were similar.

8 PŘÍLOHY

8.1 Příloha č. 1 – Dotazník v seznamovací fázi výzkumu

Dotazník pro uchazeče o studium na oboru Sociologie dne 20. června 2013

Pohlaví: Muž Žena

Rok narození: 19 ____

Kolik jste si podával/a přihlášek na VŠ? (zakroužkujte)

1 2 3 4 5 6 a více

Kolik z nich bylo přímo na obor Sociologie nebo na kombinace s ním ?

(zakroužkujte)

1 2 3 4 5 6 a více

Jakou preferenci přikládáte právě oboru Sociologie? (zakroužkujte)

(ohodnoťte jako ve škole 1 – nejvyšší, 5 – nejnižší)

1 2 3 4 5

Co Vás motivovalo dát si přihlášku právě na obor Sociologie? (i více možností)

Přátelé a známí

Rodiče

Vlastní rozhodnutí

Humanitní zaměření

Zájem o tento obor

Jiné: _____

Co Vás na oboru sociologie zajímá?

.....

.....

Četl/a jste něco ze sociologie?

Vypište:

.....

Jaké očekáváte s tímto oborem uplatnění na trhu práce?

A) plat

Dobrý plat

Průměrný plat

Podprůměrný plat

B) místo

Jisté místo

Téměř jisté místo

Nejisté místo

C) zajímavost práce

Velmi zajímavá práce

Méně zajímavá práce

Práce jen pro výdělek

8.2 Příloha č. 2 – Scénář rozhovorů s bakalářskými studenty během seznamovací fáze

Úvod

- diskuse o oboru sociologie, o tom proč jste to šli studovat, motivace, představy a očekávání
- nebojte se rozpovídat, je to pro mě hodně důležité a každý názor mi pomůže, buďte konkrétní
- nenechte se ovlivnit ostatními, každý má právo na svůj názor
- pokud budete mít jakýkoliv dotaz, nebojte se zeptat
- neexistují špatné odpovědi
- vše důvěrné, záznam jen pro mé účely, budu si dělat poznámky
- vypnout mobily

zahajovací otázka:

- Představte se (kolik vám je let, zda ještě pracujete (brigáda), zda tu bydlíte či jste na koleji apod.)

1. blok: Motivace ke studiu sociologie

cíl: zjistit co motivovalo studenty ke studiu, proč se rozhodli právě pro tento obor

- Jak došlo k výběru oboru sociologie?
 - Sociologie jim zbude, když se nedostali na jiné vybrané obory?
 - Sociologie preferovali před ostatními obory? PROČ?
 - Byl to jejich vlastní zájem o studium?
 - Někdo jim sociologii poradil?
 - Znají někoho kdo studoval/studuje sociologii?
- Co bylo tedy hlavní motivací pro studium sociologie?
 - rodina, přátelé, humanitní zaměření, prestiž oboru, přijímací zkoušky, uplatnitelnost na trhu práce
- Pokud zvolili jako motivaci humanitní zaměření, tak co to znamená?
 - chtějí „sloužit lidem“?
 - chtějí se vyhnout matematice a exaktním vědám?
 - chtějí porozumět společnosti?
 - chtějí se zabývat „sociálními problémy“? (Romové, chudoba, nezaměstnanost...)

shrnutí: Co je tedy hlavní motivací, důvodem pro studium sociologie?

2. blok: Představy a očekávání od studia sociologie

cíl: zjistit jaké mají studenti očekávání a představy od studia sociologie, s čím na tento obor nastupují

- Jaké mají představy o studium sociologie?
 - mají představu, že budou zkoumat společnost?
 - mají představu, že budou dělat výzkumy?

- mají představu, že se dozví více o společnosti?
- Co od studia očekávají?
 - studium zajímavého oboru?
 - získání nových znalostí?
 - snadné získání titulu?
- Co je na oboru sociologie zajímavá?
- Co vás za dosavadní studium zaujalo?
- Věděli něco o sociologii než ji šli studovat?

shrnutí: Jaké jsou představy a očekávání od studia sociologie?

3. blok: Uplatnění na trhu práce

cíl: zjistit, jaké očekávají studenti uplatnění na trhu práce a zda se chtějí tomuto oboru věnovat

- Očekávají s tímto oborem dobré uplatnění na trhu práce?
 - jaké povolání mohou s tímto oborem vykonávat?
 - kolik si vydělá absolvent tohoto oboru hned po škole a za pět let?
 - zajištění téměř jistého místa?
- Chtěli by využít tento obor na trhu práce?
 - výzkumná agentura?
 - učit?
- Studují sociologii, aby si zajistili lepší uplatnění na trhu práce?
- Studují jen proto, aby získali titul?

shrnutí: Jaké očekávají s tímto oborem uplatnění na trhu práce?

Závěr:

- Jsou zatím spokojeni se studiem?
- Naplnily se jejich představy prozatím?
- Plánují pokračovat ve studiu na magisterské úrovni?

Kdyby si mohli znovu svobodně vybrat ze všech oborů, co by si zvolili? Proč?

Výroky:

vyjádřete míru souhlasu a co si o tom myslíte

„Vyšší vzdělání znamená jistotu dobrého zaměstnání.“

„Vzdělání je nejlepší cestou k úspěchu v zaměstnání.“

„K dobrému pracovnímu místu stačí mít kontakty.“

„Je jedno co studuji, hlavně, že mám diplom.“

„Studuji vysokou školu, abych oddálil nástup do práce.“

8.3 Příloha č. 3 – Scénář rozhovorů s magisterskými studenty ve školním roce 2013/2014

Scénář k rozhovoru s magistry

Úvod

- rozhovor o oboru sociologie, o tom proč jste to šli studovat, motivace, představy a očekávání
- nebojte se rozprávět, je to pro mě hodně důležité, pomůže mi opravdu všechno, i když se vám to nemusí zdát podstatné
- pokud nebudete rozumět otázce či bude jakékoliv nedorozumění, nebojte se zeptat či vstoupit do rozhovoru
- neexistují špatné odpovědi, odpovídejte opravdu podle sebe
- rozhovor bude nahráván, jen pro mé účely, zůstanete anonymní

zahajovací otázka:

- představte se, kolik vám je let, kde bydlíte (v bytě, na koleji, s rodiči), odkud pocházíte, máte ke studiu ještě brigádu či práci (v oboru)
- **Kde jste studovali na bakaláře? Jaký obor?**

1. blok: Motivace ke studiu sociologie

Cíl: zjistit co motivovalo studenty ke studiu, proč se rozhodli právě pro tento obor, jaká je ta cesta k sociologii

- Jak došlo k výběru oboru sociologie?
 - Znáte někoho kdo studuje/studoval sociologii?
 - Byl to váš vlastní zájem o obor?
 - Preferovali jste sociologii před ostatními obory? Proč?
 - Někdo vám poradil? Rodiče? Kamarádi?
 - Na jaké obory vás přijali? Proč jste si vybral/a sociologii?
- Co bylo hlavní motivací pro studium sociologie?
 - Nejzajímavější obor ke studiu
 - Rodina a přátelé
 - Prestiž oboru
 - Humanitní zaměření
 - Uplatnitelnost na trhu práce
- Co pro vás znamená humanitní zaměření?
 - Chcete porozumět společnosti?
 - Chcete řešit sociální problémy?
 - Takže máte rádi matematiku a statistiku? Ne? Chtěli jste se jí vyhnout?
- Jakou důležitost jste přikládali oboru sociologie v porovnání s ostatními obory, na které jste se hlásili? Na škále od 1 do 5, kdy 1 je nejvyšší? Jak moc jste ji chtěli studovat?
- Věděli jste něco o sociologii před tím než jste ji začali studovat? Pokud ano, tak co?

- Proč jste šli studovat zrovna do Prahy/ Plzně?

Shrnutí: Co tedy bylo tou hlavní motivací pro studium sociologie? Jaká byla vaše cesta k sociologii?

2. blok: Představy a očekávání od studia sociologie a míra jejich naplnění

Cíl: zjistit jaké měli studenti představy a očekávání od studia, s čím na tento obor nastupovali a do jaké míry se jejich představy a očekávání naplnily

- Vzpomenete si, s jakými představami jste nastupoval/a na studium tohoto oboru?
 - Pokud ano, jaké byly?
 - Byly stejné při vstupu na magistra? Pokud nebyly, jaké byly?
- Jaká byla vaše očekávání od studia sociologie?
 - Chtěli jste zkoumat společnost?
 - Chtěli jste dělat výzkumy?
 - Chtěli jste pochopit fungování společnosti?
 - Co vám mělo studium sociologie dát?
- Kdybyste to měli shrnout, naplnily se vaše představy a očekávání během studia?
 - Proměňovaly se během studia?
 - V čem se lišily od reality, pokud se lišily?
 - Co vás během studia překvapilo, mile či nemile?

Shrnutí: Popište vaše očekávání vs. Realita. Jaké byly představy a očekávání?

3. blok: Bakalářské studium

Cíl: zjistit jaké výsledky měli studenti během bakalářského studia.

- Jaké byly vaše výsledky během bakalářského studia?
 - Odmítli jste někdy trojku jako známku? Proč?
- Byl/a jste na studijním pobytu či Erasmu?
 - Proč jste ho absolvovali?
 - Co vás k tomu vedlo?
 - Uvažovali jste, že to poté využijete při hledání zaměstnání?
- Získali jste stipendium či červený diplom?
 - Jaké stipendium?
 - Kolik vás to stálo úsilí?
- Považujete bakalářský titul ze sociologie za snadno získaný? Vysvětlete.
- Změnily se vaše studijní výsledky na magisterské úrovni?
- Jaký je podle vás rozdíl mezi bakalářským a magisterským studiem?
 - V náročnosti (časové, na jedince....), postoje učitelů ke studentům...

- Kdybyste měli porovnat vaše studium na bakaláři a na magistrovi, jaké jsou rozdíly?

Shrnutí: Jaké bylo vaše bakalářské studium? Jaké je oproti tomu magisterské? Jsou zde rozdíly?

4. blok: Budoucí zaměstnání

Cíl: zjistit jaké mají studenti plány ohledně zaměstnání, čeho chtějí dosáhnout, co mohou nabídnout.

- Proč jste šli vlastně studovat na magisterské úrovni?
 - Doplňte větu: Šel jsem studovat magistra, protože.....
 - Má to souvislost s budoucím povoláním?
- Měl/a jste během studia brigádu či praxi v oboru sociologie?
- Jaké umíte jazyky a na jaké úrovni?
 - Číst, psát, mluvit
- Jaké máte plány po dokončení magisterského studia?
 - Studovat dále?
 - Hledat práci?
 - Jak budete postupovat při hledání zaměstnání?
 - Do jakých firem či oborů budete posílat životopisy?
 - Co můžete nabídnout?
 - Byli byste ochotni vyučovat?
- Už jste dosáhl/a něčeho v oboru?
 - Grant, článek, spolupráce na výzkumu?
- Jaké očekáváte uplatnění s titulem ze sociologie?
 - Jaké povolání byste mohl/a vykonávat s tímto oborem?
 - Jaké byste chtěl/a vykonávat?
 - Jakou máte představu o platu?
 - Jak obtížné podle vás bude najít práci?
- Studovali jste sociologii, abyste získali lepší uplatnění na trhu práce?
 - Studovali jste hlavně pro titul?
 - Jak to vidíte nyní na konci studia?
- Chcete pracovat ve výzkumné agentuře? Bakaláři ano.
- Jaký je váš cíl? Čeho chcete dosáhnout v oblasti zaměstnání?
 - Udělali pro to již něco?
 - Snaží se pro to něco udělat?
 - Čekají, jak to dopadne?

Shrnutí: Jaké mají plány po ukončení školy? Kam směřují? Čeho chtějí dosáhnout?

Závěr:

- Kdybyste to měli zpětně zhodnotit, co vám studium sociologie dalo či vzalo?
- Co si ze studia sociologie odnesete?
- Co vás během studia mile/nemile překvapilo?
- Ne/litujete, že jste šli studovat sociologii?
- Šli byste do toho znovu kdybyste se měli teď znova svobodně rozhodnout?

8.4 Příloha č. 4 – Dotazník pro studenty prvního ročníku bakalářského studia sociologie

Dotazník pro studenty PRVNÍHO ročníku bakalářského studia sociologie

Základní údaje

Pohlaví: Muž Žena

Rok narození: 19 ____

Kde studujete sociologii

- FF ZČU
- FSV UK

Na jakém typu střední školy jste maturoval/a?

- Gymnázium víceleté
- Gymnázium čtyřleté
- Střední odborná škola
- Střední odborné učiliště
- Jiný typ střední školy

Výchozí rodina

Kolik máte sourozenců (vlastních i nevlastních)?

- Starších než Vy:
- Mladších než Vy:
- Stejně starých jako Vy:

Jaké je nejvyšší ukončené vzdělání Vašich rodičů?

Matka

- Základní
- Vyučení nebo střední bez maturity
- Vyučení s maturitou
- Střední škola s maturitou (odborná i všeobecná)
- Vysokoškolské (včetně VOŠ)

Otec

- Základní
- Vyučení nebo střední bez maturity
- Vyučení s maturitou
- Střední škola s maturitou (odborná i všeobecná)
- Vysokoškolské (včetně VOŠ)

Přechod na VŠ, motivace ke studiu sociologie

Kolik jste si podával/a přihlášek na VŠ? (zakroužkujte)

1 2 3 4 5 6 a více

Jakou preferenci jste přikládal/a právě oboru Sociologie? (zakroužkujte)

(ohodnoťte jako ve škole 1 – nejvyšší, 5 – nejnižší)

1 2 3 4 5

Co Vás motivovalo dát si přihlášku na obor Sociologie? (i více možností)

- Přátelé a známí
- Rodiče
- Vlastní rozhodnutí
- Obor vystudovaný na střední škole
- Humanitní zaměření
- Zájem o tento obor
- Jiné: _____

Pokud bylo humanitní zaměření jednou z motivací, tak co to pro Vás znamená?

- chcete „sloužit lidem“
- chcete se vyhnout matematice a exaktním vědám
- chcete porozumět společnosti
- chcete se zabývat sociálními problémy (Romové, chudoba, nezaměstnanost...)

Proč jste se rozhodl/a studovat sociologii právě na této fakultě, kterou v současné době navštěvujete? (Otázka převzata z: Matějů, Simonová, Straková 2005: 230) (vyjádřete míru souhlasu: 1 - Rozhodně ano, 2 - Spíše ano, 3 - Spíše ne, 4 - Rozhodně ne)

☐ Mohu zde studovat obor, který jsem chtěl/a studovat nejvíce	1 2 3 4
☐ Nedostal/a jsem se na jiný obor	1 2 3 4
☐ Jedná se o fakultu poskytující v daném oboru velmi dobré vzdělání	1 2 3 4
☐ Absolventi tohoto oboru hodně vydělávají	1 2 3 4
☐ Dostat se na tento obor není tak těžké jako na jiné obory	1 2 3 4
☐ Na této fakultě jsem měl/a jistotu, že dostanu kolej	1 2 3 4
☐ Nemusím dojíždět příliš daleko	1 2 3 4
☐ Obor studia má v naší rodině tradici	1 2 3 4
☐ Zním někoho, kdo již tento obor studoval	1 2 3 4
☐ Toto byla jediná šance jak studovat	1 2 3 4
☐ Tento obor mi ve srovnání s jinými vysokoškolskými obory připadal nejpříjemnější	1 2 3 4
☐ Když vystuduji tento obor, budu moci vykonávat povolání, které bych rád/a vykonával/a	1 2 3 4
☐ Nemusím platit školné	1 2 3 4

Věděl/a jste něco o sociologii před tím, než jste ji začal/a studovat?

- ANO NE

Jaká byla Vaše očekávání od studia sociologie před nastoupením studia?

- žádná očekávání jsem neměl/a
 že se dozvím, jak funguje společnost
 že budu provádět výzkumy a tvořit dotazníky
 že se naučím, jak lépe porozumět lidem/společnosti
 že se budu zabývat sociálními problémy (chudoba, nezaměstnanost...)

Jiné:

Myslíte si, že studium Sociologie znamená snadné získání titulu?

- ANO NE

Zdůvodněte Vaší odpověď:

.....

Co Vás v dosavadním studiu sociologie nejvíce zaujalo?

- zatím nevím
 spolužáci
 metodologie
 teorie
 provázanost s ostatními předměty (filozofie, antropologie, politologie...)

Jiné:

Uvažujete nyní o přestupu na jiný obor?

- ANO NE

Pokud ano, na jaký?

.....

Kdybyste se měl/a teď rozhodnout, pokračoval/a by jste ve studiu sociologie na magisterské úrovni?

- ANO NE

Byli byste ochotni za studium sociologie platit školné?

- ANO NE

Pokud NE, proč?

- já nebo má rodina na to nemá finanční prostředky
 sociologie mi nenabízí dostatečné ohodnocení na trhu práce oproti jiným oborům, vložené finance se mi tak nevrátí
 sociologie nepatří mezi prestižní obory

Jiné:

Budoucí zaměstnání

Jaké očekáváte s vystudovaným oborem sociologie uplatnění na trhu práce?

A) plat

- Dobrý plat
- Průměrný plat
- Podprůměrný plat

B) místo

- Jisté místo
- Téměř jisté místo
- Nejisté místo

C) zajímavost práce

- Velmi zajímavá práce
- Méně zajímavá práce
- Práce jen pro výdělek

Jaké jsou Vaše představy o budoucím zaměstnání?

- chci pracovat v komerční výzkumné agentuře (tisk, masmédiá, propagace)
- chci pracovat v institucích akademického výzkumu (výzkumný ústav, archivy, statistický úřad)
- chci pracovat ve veřejné správě
- chci pracovat v neziskové organizaci
- chci vyučovat sociologii nebo příbuzný obor
- chci pracovat v oboru, kde využiji sociologii
- chci získat titul a tím lepší postavení na trhu práce
- nebudu se živit sociologií
- nemám představu
- jiné:

Vysokou školu studujete pro získání lepšího uplatnění na trhu práce?

- ANO
- NE

Sociologii studujete pro získání lepšího uplatnění na trhu práce?

- ANO
- NE

Pokud byste se nyní mohl/a znovu svobodně rozhodnout, vybral/a byste si znovu tento obor?

- ANO
- NE

Pokud NE, kam by vedly Vaše kroky?

Litujete Vašeho výběru oboru sociologie?

- ANO
- NE

Pokud ANO, proč?

- nečekal/a jsem, že to bude tak náročné
- nevím, co jednou budu vykonávat za zaměstnání
- sociologie mi nedává žádné jistoty
- zatím to vypadá jako ztráta času
- vystuduji to pro ten titul
- jiné

Výroky

Vyjádřete míru souhlasu ke každému výroku, co si o tom myslíte

„Vyšší vzdělání znamená jistotu dobrého zaměstnání.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

„K dobrému pracovnímu místu stačí mít kontakty.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

„Je jedno co studuji, hlavně, že mám diplom.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

„Studuji vysokou školu, abych oddálil nástup do práce.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

8.5 Příloha č. 5 – Dotazník pro studenty druhého ročníku bakalářského studia sociologie

Dotazník pro studenty DRUHÉHO ročníku bakalářského studia sociologie

Základní údaje

Pohlaví: Muž Žena

Rok narození: 19 ____

Kde studujete sociologii

- FF ZČU
 FSV UK

Na jakém typu střední školy jste maturoval/a?

- Gymnázium víceleté
 Gymnázium čtyřleté
 Střední odborná škola
 Střední odborné učiliště
 Jiný typ střední školy

Výchozí rodina

Kolik máte sourozenců (vlastních i nevlastních)?

- Starších než Vy:
- Mladších než Vy:
- Stejně starých jako Vy:

Jaké je nejvyšší ukončené vzdělání Vašich rodičů?

Matka

- Základní
 Vyučení nebo střední bez maturity
 Vyučení s maturitou
 Střední škola s maturitou (odborná i všeobecná)
 Vysokoškolské (včetně VOŠ)

Otec

- Základní
 Vyučení nebo střední bez maturity
 Vyučení s maturitou
 Střední škola s maturitou (odborná i všeobecná)
 Vysokoškolské (včetně VOŠ)

Představy a očekávání

Máte za sebou rok studia sociologie, máte nyní již jasnější představu o tom, co Vás zbývající dva roky čeká?

- ANO NE

Jaká jsou nyní Vaše očekávání od studia sociologie?

- že se dozvím, jak funguje společnost
 že budu provádět výzkumy a tvořit dotazníky
 že se naučím, jak lépe porozumět lidem/společnosti
 že se budu zabývat sociálními problémy (chudoba, nezaměstnanost...)
 jiné

Co Vás za dosavadní studium sociologie nejvíce zaujalo?

- zatím nevím
 spolužáci
 metodologie
 teorie
 provázanost s ostatními předměty (filozofie, antropologie, politologie...)
 jiné

Co pro Vás bylo milým překvapením během prvního roku studia sociologie?

- že se to dá zvládnout
 přístup vyučujících
 studované předměty
 množství volného času
 četba zajímavé literatury
 vlastní dovednosti a schopnosti
 jiné

Co pro Vás bylo během prvního roku studia sociologie nejtěžší?

- změna prostředí
 zvyknutí si na nový školní systém oproti SŠ (kreditový systém)
 přístup vyučujících
 množství zadaných úkolů a četby
 náročnost předmětů
 zjištění, čím vším se sociologie zabývá
 jiné

Je studium nyní lepší či horší než během prvního roku?

- LEPŠÍ HORŠÍ

V čem je LEPŠÍ?

- přístup učitelů
 menší počet předmětů
 už vím, co od vyučujících očekávat
 vím, že budu muset hodně číst
 vím, že se to dá zvládnout
 jiné

V čem je HORŠÍ?

- učitelé mají ještě větší nároky než v prvním roce
- ještě více čtení a úkolů než v prvním roce
- stále nevím, co očekávat
- ještě jsem si pořádně nezvykl na kreditový systém
- málo volného času
- jiné

Uvažujete nyní o přestupu na jiný obor?

- ANO NE

Pokud ano, na jaký?

.....

Kdybyste se měl/a teď rozhodnout, pokračoval/a byste ve studiu sociologie na magisterské úrovni?

- ANO NE

Byli byste ochotni za studium sociologie platit školné?

- ANO NE

Pokud NE, proč?

- já nebo má rodina na to nemá finanční prostředky
- sociologie mi nenabízí dostatečné ohodnocení na trhu práce oproti jiným oborům, vložené finance se mi tak nevrátí
- sociologie nepatří mezi prestižní obory
- jiné.....

Budoucí zaměstnání**Změnil se váš názor na uplatnění na trhu práce s oborem sociologie?**

- ANO NE

Jaké očekáváte nyní s vystudovaným oborem sociologie uplatnění na trhu práce?**A) plat**

- Dobrý plat
- Průměrný plat
- Podprůměrný plat

B) místo

- Jisté místo
- Téměř jisté místo
- Nejisté místo

C) zajímavost práce

- Velmi zajímavá práce
- Méně zajímavá práce
- Práce jen pro výdělek

Jaké jsou nyní Vaše představy o budoucím zaměstnání?

- chci pracovat v komerční výzkumné agentuře (tisk, masmédiá, propagace)
- chci pracovat v institucích akademického výzkumu (výzkumný ústav, archivy, statistický úřad)
- chci pracovat ve veřejné správě
- chci pracovat v neziskové organizaci
- chci vyučovat sociologii nebo příbuzný obor
- chci pracovat v oboru, kde využiji sociologii
- chci získat titul a tím lepší postavení na trhu práce

- nebudu se živit sociologií
- nemám představu
- jiné:

Vysokou školu studujete pro získání lepšího uplatnění na trhu práce?

- ANO NE

Sociologii studujete pro získání lepšího uplatnění na trhu práce?

- ANO NE

Pokud byste se nyní mohl/a znovu svobodně rozhodnout, vybral/a byste si znovu tento obor?

- ANO NE

Pokud NE, kam by vedly Vaše kroky?

Litujete Vašeho výběru oboru sociologie?

- ANO NE

Pokud ANO, proč?

- nečekal/a jsem, že to bude tak náročné
- nevím, co jednou budu vykonávat za zaměstnání
- sociologie mi nedává žádné jistoty
- zatím to vypadá jako ztráta času
- vystuduji to pro ten titul
- jiné

Výroky

Vyjádřete míru souhlasu ke každému výroku, co si o tom myslíte

„Vyšší vzdělání znamená jistotu dobrého zaměstnání.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

„K dobrému pracovnímu místu stačí mít kontakty.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

„Je jedno co studuji, hlavně, že mám diplom.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

„Studuji vysokou školu, abych oddálil nástup do práce.“

Zcela souhlasím 1 2 3 4 5 Zcela nesouhlasím

8.6 Příloha č. 6 – Scénář kontrolních rozhovorů s magisterskými studenty ve školním roce 2014/2015

Scénář kontrolních rozhovorů s magistry

Úvod

- rozhovor o oboru sociologie, o tom proč jste to šli studovat, motivace, představy a očekávání
- nebojte se rozpovídat, je to pro mě hodně důležité, pomůže mi opravdu všechno, i když se vám to nemusí zdát podstatné
- pokud nebudete rozumět otázce či bude jakékoliv nedorozumění, nebojte se zeptat či vstoupit do rozhovoru
- neexistují špatné odpovědi, odpovídejte opravdu podle sebe
- rozhovor bude nahráván, jen pro mé účely, zůstanete anonymní

zahajovací otázka:

- představte se, kolik vám je let, kde bydlíte (v bytě, na koleji, s rodiči), odkud pocházíte, máte ke studiu ještě brigádu či práci (v oboru)
- **Kde jste studovali na bakaláře? Jaký obor?**

1. blok: Motivace ke studiu sociologie

Cíl: zjistit co motivovalo studenty ke studiu, proč se rozhodli právě pro tento obor, jaká je ta cesta k sociologii

- Proč jsi šel/šla studovat vysokou školu jako takovou?
 - Odkládání zaměstnání?
 - Vzor v rodičích?
 - Získání titulu? Lepší uplatnění na trhu práce?
 - Navštěvovali gymnázium? Očekávalo se, že půjdou na VŠ?
- Jak došlo k výběru oboru sociologie?
 - Byl to váš vlastní zájem o obor?
 - Preferovali jste sociologii před ostatními obory? Proč?
 - Někdo vám poradil? Rodiče? Kamarádi?
 - Na jaké obory vás přijali? Proč jste si vybral/a sociologii?
- Co bylo hlavní motivací pro studium sociologie?
 - Nejzajímavější obor ke studiu
 - Rodina a přátelé
 - Prestiž oboru
 - Humanitní zaměření
 - Uplatnitelnost na trhu práce
- Co pro vás znamená humanitní zaměření?
- Chtěli jste jít studovat humanitní obor jako takový anebo konkrétně sociologii?
- Proč jste šli studovat zrovna do Prahy/ Plzně?
 - Prestiž univerzity?
 - Velikost města?

- Hrál zde roli vzdělání rodičů? Šli jste studovat na VŠ, protože vaši rodiče ji také mají či jste naopak chtěli být lepší než oni? Co vaši rodiče vystudovali?

Shrnutí: Co tedy bylo tou hlavní motivací pro studium sociologie? Jaká byla vaše cesta k sociologii?

2. blok: Představy a očekávání od studia sociologie a míra jejich naplnění

Cíl: zjistit jaké měli studenti představy a očekávání od studia, s čím na tento obor nastupovali a do jaké míry se jejich představy a očekávání naplnily

- Vzpomenete si, s jakými představami jste nastupoval/a na studium tohoto oboru?
 - Pokud ano, jaké byly?
 - Byly stejné při vstupu na magistra? Pokud nebyly, jaké byly?
 - V čem se lišily od reality, pokud se lišily?
 - Co vás během studia překvapilo, mile či nemile?

Shrnutí: Popište vaše očekávání vs. realita. Jaké byly představy a očekávání?

3. blok: Bakalářské studium

Cíl: zjistit jaké výsledky měli studenti během bakalářského studia.

- Jaké byly vaše výsledky během bakalářského studia a změnil se na magistrovi?
- Byli jste během studia na studijním pobytu/Erasmu?
- Jaký je podle vás rozdíl mezi bakalářským a magisterským studiem?
 - V náročnosti (časové, na jedince...), postoje učitelů ke studentům...
- Považujete bakalářský titul ze sociologie za snadno získaný? Vysvětlete.

Shrnutí: Jaké bylo vaše bakalářské studium? Jaké je oproti tomu magisterské? Jsou zde rozdíly?

4. blok: Budoucí zaměstnání

Cíl: zjistit jaké mají studenti plány ohledně zaměstnání, čeho chtějí dosáhnout, co mohou nabídnout.

- Proč jste šli studovat na magisterské úrovni?
 - Doplňte větu: Šel jsem studovat magistra, protože.....
 - Chtěli jste získat titul a nebo jste se chtěli rozvíjet dál v sociologii?
- Jaké máte plány po dokončení magisterského studia?
 - Studovat dále?
 - Hledat práci?
 - Jak budete postupovat při hledání zaměstnání?
 - Do jakých firem či oborů budete posílat životopisy?
 - Co můžete nabídnout? V čem se dokážete uplatnit?
- Studovali jste sociologii, abyste získali lepší uplatnění na trhu práce?
 - Studovali jste hlavně pro titul?
 - Jak to vidíte nyní na konci studia?

- Chcete pracovat ve výzkumné agentuře? Bakaláři ano.
- Jaký je váš cíl? Čeho chcete dosáhnout v oblasti zaměstnání?
 - Udělali pro to již něco?
 - Co odpovídáte na otázku: „Co z tebe bude?“ „Co budeš jednou dělat?“
 - Myslíte si, že vám lepší uplatnění na trhu práce zajistí vystudovaný obor sociologie anebo titul Mgr. jako takový?

Shrnutí: Jaké mají plány po ukončení školy? Kam směřují? Čeho chtějí dosáhnout?

Závěr:

- Kdybyste to měli zpětně zhodnotit, co vám studium sociologie dalo či vzalo?
- Co si ze studia sociologie odnesete?
- Co vás během studia mile/nemile překvapilo?
- Ne/litujete, že jste šli studovat sociologii?
- Šli byste do toho znovu kdybyste se měli teď znova svobodně rozhodnout?
- Doporučili byste studium sociologie svým přátelům a známým?
- Myslíte si, že sociologie získá v budoucnu na prestižnosti?
- Jste pyšní na to, že máte titul ze sociologie anebo jen na to, že máte titul?
- Jste spokojeni s katedrou sociologie ve svém městě? Co byste změnili? Co chválíte?